

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 16

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. SEPTEMBRA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Svätá rodina fatimská

- ochraňuj nás!

Stano Dusik: Svätá Rodina, 1998. Kaplnka Svätej Rodiny, Lackov

Koniec kresťanskej Európy?

Podľa posledného sčítania ľudu najpočetnejšiu náboženskú skupinu na Slovensku tvoria rímskokatolíci – 68,9 %. Na druhom mieste sú ľudia, ktorí v rubrike náboženstvo uviedli ateizmus alebo bez vyznania – 13,4 %. Keď sa k nim prirátajú ďalších 10,6% občanov, ktorí v rubrike „náboženstvo“ neuviedli nič, čiže nehlásili sa k nijakému vierovyznaniu, tak potom počet ateistov a neveriacich vzrastie na 24,0 %. Inými slovami: každý štvrtý obyvateľ Slovenska žije bez viery, alebo je aktívne vyhranený proti viere. Keď si pomyslí, že za môjho detstva a mládenectva skupina ľudí, ktorí sa otvorene hlásili za neveriacich a úradne sa označovali ako „bez vyznania“, tvorila menej ako 1%, tak potom musím s úžasom konštatovať, že za posledných 70-80 rokov počet neveriacich vzrástol aspoň 25-násobne, čo je ozaj fenomenálny vzrast. Kým pred 75 rokmi medzi stovkou obyvateľov Slovenska bol sotva jeden neveriaci, dnes je ním každý štvrtý Slovák!

Tento smutný jav nemožno pripisovať iba tlaku a vplyvu zákerneho a štátom presadzovaného „vedeckého ateizmu“ a sústavnej protináboženskej propagande obdobia 1948-1989. Prebieha pred našimi očami v podmienkach slobodného života.

V rozpätí jedného desaťročia 2001-2011, teda medzi poslednými dvomi sčítaniami ľudu, počet rímskokatolíkov klesol zo 68% na 62%, počet gréckokatolíkov zo 4,1% na 3,8% a počet evanjelikov zo 6,9% na 5,9 %, zatiaľ čo počet obyvateľov, ktorí neuviedli svoje vierovyznanie vzrástol z 3% na 10,6% a počet ateistov a bezvyznania sa zvýšil z 13% na 13,4%.

Mnohí z nás si iste kladú otázku: Dokedy budeme môcť hovoriť o Slovensku ako o „kresťanskej“ krajine, dokedy sa budeme môcť označovať za kresťanský a národ a hrdosť sa hlásiť k odkazu sv. vierozvestov Cyrila a Metoda, ku kresťanskému dedičstvu otcov?

Slovensko pomaly – a mohlo by sa zdať, že nezastaviteľne – sa stáva modernou sekularizovanou krajinou. Jedinou, ale veľmi pochybnou útechou môže byť to, že u nás je sekularizačný proces pomalší než u našich susedov, alebo v niektorých západoeurópskych krajinách. Ale za daných okolností je to len otázka „kedy?“ a nie „či?“ sa naša vlasť stane pohanským a misionárskym územím.

Celý problém sekularizácie Slovenska treba však vidieť v širšom svetovom kontexte. Každý rozmyšľajúci človek musí

pripustiť, že určité oblasti sveta a určité kultúry prechádzajú spoločenskou krízou odcudzenia viere. Niektorí sociológovia hovoria o masovom odpade, o masovom odvrhnutí akéhokoľvek organizovaného náboženstva. Podľa posledných prieskumov verejnej mienky a podľa úradných štatistík je dnes na zemi približne 20 krajín, kde sa viac než 40% obyvateľstva nehlási k nijakému náboženstvu. Sú to: Estónsko (70,4 %), Holandsko (68,0 %), Česká republika (67,8 %), Vietnam (63%), Dánsko (61%), Švédsko (54%), Albánsko (52,1%), Japonsko (52%), Azerbajdžan (51%), Čína (50,5 %), Uruguaj (47%), Francúzsko (44%), Kuba (44%), Rusko (43,8%), Bielorusko (43,5%), Južná Kórea (43%), Fínsko (42,9%), Maďarsko (42,6%), Island (42,1 %), Nový Zéland (41,9 %), Lotyšsko (40,6%),... Austrália (29,6%), Slovensko (24,0%)...

Pohľad na tento zoznam v mysliach mnohých pozorovateľov, sociológov a demografov v Európe vyvoláva melancholické úvahy a obavy, že náš kontinent sa odcudzuje svojmu kresťanskému dedičstvu a svojej kultúrnej a náboženskej minulosti.

(Pokračovanie na 3. strane)

Iba úplný ignorant nevidí a necíti, ako sa nám svet mení pred očami, ako sa vytláčajú do strateny všetky ideály spred tridsiatich rokov, keď statoční odvážlivci zapalovali sviece na bratislavskom Hviezdoslavovom námestí, aby sa modlili za slobodu svedomia. Dnes sa sloboda svedomia opäť stáva nežiadanim pojmom. Žiaľ, všimajú si ju poniekor iba v súvislosti s vyretušovaním krížov na reklamných plagátoch obchodného reťazca Lidl. Isteže, Pán Boh zaplat' marketingovému omylu aj za toto malé prebudenie. Lenže čo je to v porov-

veselého a vždy optimistického dvorného blázna Seriožina, ktorý je nemanželským synom Fidela Castra, ako sa do Ruska a do celého sveta namiesto vlády úžery vráti komunizmus bez Marxa a Lenina, ale nazdávam sa, že takéto fantazmagórie sa nedajú uskutočniť nielen v Rusku so storočnou ruptúrou historického vedomia, ale ani nikde inde v zahraničí. Komunizmus v zmysle "snemovnosti", "sobornosti", ktorého cieľ je poraziť tzv. biblický projekt, rozumej projekt ovládania sveta pomocou bankového systému, navyše opretý o koncepciu éry Vodnára, ktorá nahradila

Diskutujme

TEODOR KRIŽKA

nani s faktom, že v súčasnosti deklarovanej slobody a tolerancie je kresťanstvo najprenasledovanejším náboženstvom a kresťanov hynie viac ako za čias cisára Nera. Každých päť-šesť minút umrie jeden kresťan za svoju vieru!

Chápem, že si to ťažko čo i len predstaviť, ale je to tak. Žiada sa mi povedať, že naše srdce "očerstvelo", čo po rusky znamená, že sa pokazilo, zhrublo, zostarilo, nie že sa naopak prebudilo čersvé do nových zápasov. Neprebúdz sa nieže na informácie o vraždení, už nereaguje ani na bezprostrednú hrozbu národnej existencie. Kým u našich severných a južných susedov prebieha národná mobilizácia, náš slovenský národ a jeho elity akoby odpočívali na Madeire s rukami nad hlavou. Veď dajako bolo, dajako bude.

A zatiaľ stojíme pred prenamami ako stáli naši predkovia pred tisícročím. Vstúpiť do tzv. tvrdého jadra, ako to vidí Fico, ale aj povedzme rusofilný Ján Čarnogurský, je ozaj téma na veľmi vážnu diskusiu. Je to prosto vzdanie sa, a podčiarkujem vzdanie sa dobrovoľné! - zvyšok suverenity, čím sa Slovenská republika stáva regiónom Nemecka a Francúzska. Vychádza potom otázka, či ešte o jedno-dve pokolenia bude niekto rozprávať po slovensky.

Ak ide o dočasný geopolitický trik, ktorým sa má prekryť vákuum, kým dôjde k novej dekolonizácii Nemecka a jeho spolupráci s Ruskom, ktorej sa Británia a USA pokúšajú navyše zabrániť vytvorením stredoeurópskej priepasti, považujem to za trik veľmi naivný.

Ako rusofil mám k Rusku sympatie, ale moje sympatie sa ohraničujú výlučne Ruskom kresťanským a ruskom klasického myslenia a umenia. So znepokojením však sledujem koncepcie tzv. vnútorného prediktora, ktorý vytvára globalistické konštrukcie s utopickou predstavou o ruskej mierotvornej dominancii na báze synkretizmu. Nejde o nič iné ako o podobnú ezotericko-kabalistickú koncepciu, ako sme donedávna pozorovali na Západe, ibaže opretú o prorocké vízie básnika Alexandra Puškina, údajne zašifrované v jeho diele. Je milé počúvať z úst bývalého predsedu MO komunistkej strany Leningradu alebo bývalého kapitána atómovej ponorky, či ich

éru Ryby (kresťanstva), je iba novým šperhákom, ako vylomiť z dejín kresťanstvo a Krista. Cirkvi sa totiž v tomto koncepte vyhradzuje miesto domova pre prestarnutých, kde dožije na okraji dejín.

Nejdem sa ponárať do týchto koncepcií tzv. spoločenskej bezpečnosti, ako ju pracovne skupina nie hlúpych (!) utopistov ponúka pre budúcu vlasteneckú vládu v Rusku. Chceme iba poukázať, že ani Rusko nie je pre nás alternatívou, práve tak ako Nemecko s jeho koncepciou úplného rozvrátenia štátov a národov pomocou islamskej imigrácie.

Po koľký raz sa už v dejinách ukazuje, že Strednú Európu neslobodno písať s malým začiatčným "es". Sme osobitná subcivilizácia, práve tak ako ruská či germánska, a máme právo či dokonca povinnosť usilovať sa o jej zachovanie a rozvoj. Národ bez duchovna, bez mravnosti, bez kultúry nie je národ. Je to iba masa amorfných jedincov, ktorí konajú podľa pavlovovského reflexu ako psy, nasledujúc svoje vlastné sliny. Tam nás chcú vohnať globalisti, ktorí likvidujú každú potenciálnu hrádu tradície presne tak, ako to robila prvá obdoba Islamského štátu pred sto rokmi v Rusku, oná trockistická banda hrdlořezov, ktorá sa chopila moci tak, že denne popravovala tisíc občanov bez súdu, rovno na ulici. Tento Islamský štát sa prezliekol do nového rúcha liberalizmu, neobraňuje už iba právo na potrat či exkluzivitu homosexuality, ale rozkladá ducha národov. Niet divu, že práve v roku storočnice bolševického puču za štátne peniaze (300 miliónov rubľov) vznikol film, ktorý prevracia naruby krehkú, no obnovujúcu sa úctu k predrevolučnému Ruskému impériu a osobitne k mučeníckej smrti posledného ruského cára Mikuláša II. a jeho rodiny. Z cára, ktorému po zastrelení odťali hlavu a naloženú v alkohole ju priviezli na stôj jedného z bolševických pohlavárov Sverdlova, režisér Alexander Učitel urobil vášnivého milenca poľskej baleríny Matyldy Krzeszinskej, mimochodom tej Krzeszinskej, do domu ktorej sa hneď po návrate do Ruska ponáhal Lenin, aby doslova napľul na ikonu kanonizovaného panovníka.

Diskutujme o tom.
Času je málo.

Pred ohnivým drakom vlast' kto zacloní

Čitateľ iste hneď zistil, že nadpis som si požičal od K. Kuzmányho. Pred odpoveďou, nad ktorou sa zamyslím nižšie, si dovolím spomenúť aj tieto dva verše: koho dar nezvedie, hrozba neskloní; kto ctí pravdy božskej Božské zákony. Veľmi jednoduché otázky a pravdy. K. Kuzmány, evanjelický kňaz, spoluzakladateľ a úradujúci prvý podpredseda Matice slovenskej ich napísal takmer pred 200 rokmi. Je smutné, že stojíme pred rovnakými problémami.

Napísať tento príspevok s týmto názvom som sa rozhodol po tom, čo aj v tlači a aj v TV som sa dozvedel o tom, že sa objavili tajné dohody nemeckého autopriemyslu. Keďže už v roku 1951 som sa upísal krásnej vede, ktorú voláme ekonómia a tá sa zaoberá tým, že skúma a využíva zákony, aby ekonomika krajiny optimálne fungovala, také dohody nepatria v čase tzv. voľného obchodu medzi „arzenál“ nástrojov fungovania ekonomik. Sú ohnivým drakom. Tri veľké nemecké automobily – Volkswagen, Daimler a BMW – sú obvinené, že tajne spolupracovali na desiatkach vecí súvisiacich s technológiou ich výrobkov. Aj v tlači sa písalo, že toto vyvolalo celonárodné pobúrenie. Dohodli sa aj na tom, že nádoby na výfukovú kvapalinu budú príliš malé na to, aby efektívne čistili plodiny z naftových motorov. V prieskumoch sa väčšina Nemcov stavia za zákaz dieselových áut, ktoré nezodpovedajú moderným emisným štandardom. Automobilový priem-

sel, ktorý bol donedávna pilierom národnej pýchy, už nie je dôveryhodný? Vláda dokonca zvolala „dieselový samit“, aby hľadala riešenie. Koho dar nezvedie, hrozba neskloní. Opäť K. Kuzmány. Totiž p. Merkelová sa na ňom nemala zúčastniť. Zvlášť Zelení a sociálni demokrati tvrdia, že doteraz bola k šéfom odvetvia príliš prítulná (Bloomberg View), čo ju robí zraniteľnou aj pre veľký prúd škandálov v tomto sektore ekonomiky.

Ako ekonóm musím pripomenúť, že zdroj kartelov (čert ekonomiky) spadá do čias Otta von Bismarka z konca 70. rokov 19. storočia. V roku 1910 existovalo v krajine 450 rôznych kartelov. Kto ctí pravdy božskej Božské zákony, ako by povedal K. Kuzmány. Sloboda jednotlivca konať sa stále viac a viac stráca. Slobodná súťaž – tam, kde ešte existovala – sa stakla len bojom o kvóty v budúcom karteli. Ale veď pre liberálnych ekonómov je raz $2 \times 2 = 5$ a raz $2 \times 2 = 7$. Teda iba zatvárame oči a predstierame, že žijeme v dobe slobodného obchodu.

Vrátiac sa do ekonomickej histórie, nemôžem nepripomenúť, že aj po prehre prvej svetovej vojny, keď bola prijatá prvá protitrustová legislatíva, bolo jediným spôsobom, ako bojovať proti nemeckým kartelom, ich prevzatie. Veď firma Philips v 30. rokoch minulého storočia, keď najskôr zažalovala Tekefunken – spoločný podnik Siemens a AEG – potom sa sama stala súčasťou novej

kartelovej dohody, v rámci ktorej si firmy rozdelili nemecký a holandský rádiový priemysel. Pred ohnivým drakom vlast' kto zacloní.

O problémoch EÚ som už viackrát písal. Samé regulatívy – napr. aj o zakrivenosti uhoriek. Iba nerieši základ pre optimálne fungovanie ekonomik krajín EÚ; ba tu máme Brexit, príznak nesúhlasu s tým, čo sa deje v Európe, či EÚ. Európska únia trvá na zákaze „všetkých dohôd, koncentrovanej činnosti či rozhodnutí asociácií, ktorých cieľom či výsledkom je obmedzenie súťaže“. Nádherný cieľ. Preto sa Volkswagen a Daimler pokúsili o proaktívny prístup a nemeckým a aj úniovým úradom oznámili existenciu desiatok technologických pracovných skupín.

Janko Kalinčiak Bojovník. Jeho báseň Bojovník (1846) vďaka peknej melódii zľudovela. Kto vykorení vieru v to, že podniky nebudú uzatvárať kartelové dohody? Kto pôjde do vojny proti výrobcem automobilov? Bubny hučia, trúby vrešia, / dajže, Bože, dajže šťastia, / ocel' skáče od oceli, / rúbajú sa chlapci smeli.

V poslednom čase vláda zmenila rétoriku a ospevuje "jadro", aj keď asi vie, že to bude znamenať úplnú stratu suverenity a prechod na úroveň okrajového regiónu Únie. Dúfa, že tento oportunizmus sa jej vyplatí? Na rozdiel od Poliakov a Maďarov, zdá sa, Slováci nemajú národnú hrdosť. Máme národu otrokov, ktorým stačí misa šošovice a sú spokojní.

Kto za pravdu horí.

Prof. JAROSLAV HUSÁR

Retušovanie krížov je retušovaním histórie

Ostrov Santorini so svojimi krásnymi kostolmi týčiacimi sa vysoko nad morom je jedným z ikonických symbolov Grécka. Práve fotografiu kostolov z ostrova Santorini použil aj obchodný reťazec Lidl na propagáciu gréckych výrobkov, ktoré v rámci takzvaného „Gréckeho týždňa“ predával vo svojich pobočkách po celej Európe. Nad čím však ostáva rozum stáť, je skutočnosť, že v nemeckej centrále Lidlu dali z fotografie týchto kostolov odstrániť kríže. Vyretušovaný obrázok kostolov bez krížov potom prevzali predajne Lidlu po celej Európe do svojich letákov. To vyvolalo nevoľu, na ktorú Lidl reagoval vyhlásením, že kríže z kostolov vymazal preto, lebo chcel byť nábožensky neutrálny.

Čo však v skutočnosti manažéri Lidlu takýmto upravením reality vlastne sledovali? V atmosfére šialenej a paranoidnej politickej korektnosti sa jednoducho báli, že by „tolerantných“ moslimov v Európe mohli kríže na kostoloch nejakým spôsobom iritovať, a tak ich preventívne vymazali. No

prečo by moslimom mali prekážať kresťanské kríže? Veď celá plejáda bruselských politikov sa nás snaží presvedčiť o tom, že moslimskí prisťahovalci sú náramne tolerantní. Alebo to s tou moslimskou toleranciou nie je až tak úplne pravda? Možno sú umiernení a mierumilovní len do takej miery, ako moslimskí Albánci, ktorí sa ihneď po získaní nadvlády nad Kosovom pustili do ničenia kresťanských chrámov, z ktorých ako prvé povylomovali práve kríže.

Lidl ukázal, kam až môže politická korektnosť vo svojej absurdnosti zájsť. Meniť realitu, mazať históriu, potlačovať európsku identitu – a to všetko len preto, aby sa vyšlo v ústrety stále narastajúcej moslimskej komunite v Európe. Nie moslimovia sa musia prispôbovať európskym pomerom, ale Európa sa prispôbuje moslimom. Otázka však znie, čo náš čaká ďalej v rámci pretekov v politickej korektnosti? Dnes niektorých ľudí iritujú kresťanské kríže na obrázkoch. Budú im zajtra vadit' aj

reálne kríže na kostoloch? Začneme potom „retušovať“ aj realitu a kríže zbúrame? Naozaj sa obávam kam až tieto preteky v ústupkoch voči moslimským prisťahovalcom môžu zájsť.

Ukazuje sa, že politická korektnosť je vo svojej podstate len sofistikovanejšia forma diktatúry jedného názoru. Aj preto je v dnešnej dobe dôležité nebáť sa postaviť na obranu kresťanských hodnôt a histórie aspoň tak, ako to urobili mnohí Európania, keď Lidl retušoval kresťanské kríže z kostolov. Veď to, čo spravil Lidl v rámci tzv. politickej korektnosti, nie je iba retušovanie kríža na obrázku, ale je to aj retušovanie našej histórie, kultúry a našich náboženských tradícií. Tak, ako si nesmieme nechať vymazať kríže z fotografií kostolov na gréckom ostrove Santorini, tak si kríž nesmieme nechať vymazať ani z našej kultúry a histórie, ktorú po stáročia formovala práve kresťanská viera.

MILAN UHRÍK
poslanec NR SR

(Pokračovanie z 1. strany)

Medzi vyššie uvedenými 21 krajinami, kde sa odcudzenie náboženstvu prejavuje najintenzívnejšie a najrýchlejšie, prevládajú európske štáty. Je ich tam 13, čiže 62 percent. Ide hlavne o štáty, v ktorých kedysi bol protestantizmus takmer celonárodným náboženstvom (Švédsko, Dánsko, Nórsko, Fínsko, Island, Estónsko, Holandsko), alebo o štáty, ktoré boli donedávna ovládané agresívnym ateistickým režimom (Rusko, Česká republika, Maďarsko, Estónsko, Lotyšsko, Albánsko, Bielorusko).

Sú jednotlivci, ktorí prijímajú tento stav s apatiou a vidia v ňom normálny historický jav, na ktorý už v dvadsiatych rokoch minulého storočia upozorňoval nemecký historik-filozof Oswald Spengler vo svojom diele Úpadok Západu (Der Untergang des Abendlandes). S poukazom na historické precedensy Spengler argumentoval, že európska civilizácia vstúpila do svojho "zimného obdobia", svoju úlohu na javisku dejín už dohrala a neodvratne ju očakáva osud egyptskej, babylonskej, grécko-rímskej, čínskej, stredoamerickéj (majsko-aztéckej) civilizácie. Z tohto hľadiska treba vraj posudzovať aj úpadok kresťanstva v Európe a v mimoeurópskych oblastiach so západnou kultúrou. Európa prestáva byť osou kresťanstva a kresťanskej viery. Opakuje sa história kresťanstva v severnej Afrike, v Malej Ázii a na Blízkom Východe (Palestína, Sýria, Irak...), ktorý bol kolískou kresťanstva. Ťažisko kresťanstva sa presúva zo severu na juh, do Afriky pod Saharou, do Ázie, do Južnej Ameriky.

Znamená to zánik kresťanstva? Vo svetovom kontexte určite nie. V niektorých oblastiach kresťanstvo upadne, ale v iných sa posilní. Keď sa vyššie uvedené štatistiky premietnu na pozadie svetovej situácie, ich hrozba je reálne menšia, aj keď nie zanedbateľná. Podľa prieskumov, ktoré urobila americká agentúra Pew Research Centre v 230 štátoch, krajinách a regiónoch pokrývajúcich všetky oblasti sveta, náboženstvo je ešte vždy dôležitým faktorom v živote ľudu. Výsledky ukazujú, že 84 percent svetového obyvateľstva sa hlási k náboženstvu a len asi 16 percent a je takých, čo sa nehlásia k nijakému vierovyznaniu, alebo sa označujú za ateistov.

Na základe týchto výsledkov sa sociológovia pokúsili aj o prognózu prirodzeného rastu obyvateľstva v jednotlivých krajinách. Došli k výsledkom, že počet detí na jednu ženu ("fertility rate index") u obyvateľstva bez náboženskej príslušnosti je relatívne nízky: 1,6, zatiaľ čo počet detí u žien hlásiacich sa k náboženstvu je tento index 2,6. Ak tento trend bude pokračovať, potom globálne počet neveriacich relatívne poklesne z dnešných 16% na 12,5% v roku 2060. V Európe však počet kresťanského obyvateľstva sa podstatne zníži a počet ľudí bez náboženskej príslušnosti vzrastie.

Ako teda bude budúca Európa vyzerať po náboženskej stránke v roku 2060? Podľa výpočtov prognostikov počet svetového obyvateľstva vzrastie o 32 percent. Prítom jednotlivé náboženstvá budú mať nerovnaký prírastok: počet vyzná-

vačov islamu vzrastie o 70%, kresťanstva o 34 %, hinduistické a ázijské náboženstvá o 27%. Je to spôsobené aj tým, že oblasti s prevažným počtom veriaceho obyvateľstva sa nachádzajú väčšinou v tzv. vývojových krajinách, kde počet detí v rodine je relatívne vysoký a úmrtnosť dočiat sa darí úspešne znížiť. Na druhej strane, ľudia bez viery sú skoncentrovaní v krajinách s nízkou pôrodnosťou a s vysokým priemerným vekom (t. j. málo dorastu a veľa ľudí v dôchodkovom veku), ako je Európa, Severná Amerika, Austrália, ale aj Čína a Japonsko. V roku 2060 iba 9% novonarodených dieťať bude mať neveriacu matku, 36 percent bude mať matku-moslimku, 34 percent matku-kresťanku, 21 percent príslušníčku iného náboženstva

Štatistiky a prieskumy jednoznačne vykazujú, že islam predstavuje dnes najrýchlejšie rastúce náboženstvo na zeme. V roku 2010 bolo podľa štatistických odhadov na svete 1,59 miliárd moslimov a v roku 2015 okolo 1,75 miliárd. V roku 2017 islam už prevýšil počet rímskokatolíkov a takto sa stáva najrozšírenejším svetovým náboženstvom. Ak tento vývoj bude pokračovať nezmeneným tempom, v roku 2060 bude na našej planéte 2,99 miliárd moslimov a v roku 2075 bude ich viac než všetkých príslušníkov kresťanských cirkví dohromady.

Tento neúmerený rast islamu bude mať odraz aj na budúci vývoj kresťanstva v Európe. Posledné roky Európa sa stala cieľom miliónov prisťahovalcov a utečencov z Afriky, ako aj z Blízkeho východu a z odľahlých končín Ázie. Prevažná väčšina z nich sú moslimovia. Ich príchodom sa rapídne mení náboženské a rasové zloženie európskeho obyvateľstva.

Na začiatku 20. storočia takmer všetci európski vyznávači islamu sa nachádzali na území juhovýchodného Ruska a na Balkánskom polostrove, v štátoch známych dnes pod menom Kosovo, Albánsko, Bosna a Hercegovina, Macedónsko, Čierna Hora, Cyprus. Od polovice 20. storočia sa však objavujú aj v západnej Európe. V našom 21. storočí tvoria už zjavnú a viditeľnú menšinu aj tu. V roku 2010 bolo v západnej Európe šesť štátov, kde počet moslimov presahoval 4%: Francúzsko (8,6%), Holandsko (6,4%), Nemecko (5,1%), Rakúsko (4,6%), Švajčiarsko (4,3%), Belgicko (4,0%). Podľa amerického výskumného ústavu U.S. National Intelligence Council v súčasnosti žije v Európe približne 15 miliónov moslimov a predpokladá sa, že v roku 2025 ich bude 28 miliónov. Prirodzený prírastok a masová emigrácia vedú k záveru, že v priebehu 15 rokov sa ich počet v Európe zdvojnásobí.

Prisťahovalci a imigranti sa prevažne koncentrujú sa vo väčších mestách, kde často tvoria kompaktné etnické strediská. A tak máme v západnej Európe už niekoľko veľkomiest, kde moslimská komunita

presahuje jednu desatinu a v niektorých prípadoch dosahuje jednu pätinu obyvateľstva: Marseille, Francúzsko (22%), Roubaix, Francúzsko (20%), Leicester, Anglicko (19%), Malmö, Švédsko (18%), Brusel, Belgicko (16%), Birmingham, Anglicko (15%), Bradford, Anglicko (15%), Amsterdam, Holandsko (14%), Rotterdam, Holandsko (13%), Paríž, Francúzsko (13%), Frankfurt, Nemecko (13%), Kolín nad Rýnom, Nemecko (12%), Kodaň, Dánsko (10%). Na ich duchovné potreby boli vybudované mešity, ktorých v roku 2010 bolo v Európskej únii asi 9 000 (Nemecko: 2 600, Francúzsko: 2 100, Veľká Británia: 1 250, Taliansko: 760, Holandsko 430 atď.). Slovensko sa obyčajne predstavuje svetu ako jediná krajina v Európe, v ktorej sa nachádza mešita. Na internete je však zmienka o jednej mešite v Bratislave. Jej adresa je: Karlova Ves, Staré

Grundy 64). Kým kresťanské kostoly sa zatvárajú, alebo menia vo všelijaké tzv. účelové budovy, počet mešit pribúda rastúcim tempom: posledné roky pribudlo približne 160-180 nových stavieb ročne. Financovanie mešit veľmi štedro podporujú arabské štáty, najmä Saudská Arábia, Spojené emiráty a Katar.

V roku 2010 sa nachádzalo v Európskej únii vyše 13 miliónov občanov islamského vierovyznania. Priemerný vek moslimov v EÚ je 32 rokov, priemerný vek Európanov je 40 a priemerný vek veriacich kresťanov je 42 rokov. Táto nerovnováha je priamym výsledkom rodinnej situácie v Európe; kým kresťanské rodiny obmedzujú počet detí na jedno alebo dve a 4-5 detí je zriedkavosťou, v islamských rodinách sa deti nepokladajú za prírastok a rodiny so 4-5 deťmi sú skôr pravidlom než výnimkou. Nedávno bol

na internete uverejnený zoznam najpopulárnejších mien, ktoré – podľa záznamov v matrike narodených – dávajú rodičia svojim deťom. Toto je zoznam siedmich najčastejších mien v belgickom hlavnom meste Brusel: 1. Mohamed, 2. Adam, 3. Rayan, 4. Ayoub, 5. Mehdi, 6. Amine and 7. Hamza.

Tieto skutočnosti vyvolávajú vážne obavy o budúcnosť kresťanstva v Európe. Mnohí pozorovatelia varujú pred následkami a vyzývajú zodpovedné svetské i cirkevné authority konať, kým je ešte čas. Poukazujú na tvrdú realitu, že v priebehu 2-3 desaťročí sa demografická situácia v EÚ môže zmeniť na nepoznanie a zmena bude nezvratná. Ak sa Európa nespamätá a sekularizácia sa nespomalí a nezastaví, do popredia sa pretlačí islam a kresťanstvo bude menšinovým náboženstvom.

FRANTIŠEK VNUK

Kresba: Andrej Mišanek

KLAUN STRAŠÍ EURÓPU...

Prípomínáme si naše kresťanské korene a zároveň sa usilujeme porozumieť našej dobe. Porozumieť našej dobe môžeme rôznym spôsobom. Môžeme to urobiť optikou médií, ktoré nám ponúkajú alebo skôr nanucujú svoje videnie reality. Na dobu sa však môžeme pozrieť aj z hľadiska kresťanstva.

Ak si zvolíme Bibliu ako médium, pomocou ktorého hľadáme na svet, uvidíme, že žijeme v neopohanského dobe. Mnohí kresťania dnes prirovnávajú EÚ k novodobej Rímskej ríši a hovoria, že situácia kresťanov sa stále viac vracia k časom pred rokom 300 po Kristovi, a že pravé kresťanstvo už dávno muselo odísť naspäť do katakomb. EÚ je znovuzrodená Rímska ríša a tak ako v antických časoch, i dnes má toho istého nepriateľa: kresťanstvo.

Nepriateľstvo EÚ voči kresťanstvu sa prejavuje v dvoch smeroch: Po prvé, oslabiť vieru v Krista ako jediného pravého Boha, po druhé ničením kresťanskej morálky (od 4. Božieho prikázania a ďalej). V zásade sa to deje pod rúskom pozitívnych a vznešených pojmov, akými sú ľudské práva či pomoc bližnému. EÚ kresťanov neustále obviňuje z rôznych typov fobií: Obviňuje nás z homofóbie, xenofóbie či z islamofóbie, pritom ten, kto tu trpí skutočnou fobiou, je práve EÚ: EÚ totiž celkom zjavne trpí Kristofobiou, bojí sa uznať Krista za jediného pravého Boha. Od Krista ľudí odvádza ako vždy chlebom a hrami. Keď sa ho aj tak nechcú kresťania zrieknuť, ide na to i po zlom.

Dnes najväčším a najviditeľnejším útokom na kresťanskú spoločnosť je nanucovanie migrantov – moslimov. Tento krok má za cieľ islamizovať kresťanskú spoločnosť.

Sme v situácii, kedy v médiách prebieha neustála propaganda, že najväčší problém nielen sveta, ale samozrejme aj Slovenska, je utlačanie menšín. Či sa vám to páčilo, alebo nie, skrze ľudské práva ste sa stali utlačateľmi, lebo ste tu doma a patríte k normálnej väčšine. Naopak, z LGBTI osôb, z mohamedánov – migrantov či židov sa spravidla robia obeť, zlej väčšinovej kresťanskej spoločnosti. V zásade platí nepísané pravidlo, že čo je väčšinové, je zlé. Cieľom tohto nikdy sa nekončiaceho boja za práva menšín je- dosiahnuť multikultúrnu spoločnosť, to jest spoločnosť tvorenú z menšín, ktorá uctieva len jediného skutočného boha: toleranciu.

Výsledkom takéhoto myslenia je, že keď ste pracujúci beloch, katolík, žijúci vo svojom rodnom meste, máte rodinu a deti, ak ste takpovediac priemerný Slovák, znamená to, že patríte k väčšine, a preto musíte niesť zodpovednosť za veci, ktoré ste síce vôbec nezavinili, ale niekto rozhodol, že za ne musíte niesť zodpovednosť. A tak ste zodpovední za migračnú krízu, ktorej jediným riešením je bez diskusie prijať všetkých migrantov. Zároveň ste zodpovední za holokaust, za všetku frustráciu homosexuálov, za diskrimináciu žien, ba dokonca i za teroristické útoky či znásilňovanie žien prívržencami islamu. Preto musíte prijať migrantov, neustále sa ospravedlňovať za holokaust a Slovenský štát, splniť každé prianie štátu Izrael, neustále sa podriaďovať novým a novým požiadavkám LGBTI komunity, počúvať neustále mantry o diskriminácii žien, o násilí na deťoch. Všetky tieto problémy sú vraj všade okolo nás, to len slepejšia väčšinová spoločnosť to neustále uniká.

Znie vám to absurdne? Áno, je to absurdné, ale takto v praxi funguje ničenie pokojnej kresťanskej spoločnosti, ktorá má svoj jasne stanovený hodnotový systém. Slovensko má svoje problémy, ale rozhodne nepotrebuje virtuálne organizácie, aby ich riešili za nás.

Stojíme tu, lebo kresťania, hoci sú väčšina, stávajú sa cudzincami vo vlastnej

O. MICHAL MELUCH, OSBMR.

Na sviatok Vierozvestov

krajine. Napriek tomu, že Slovensko je väčšinou kresťanské, musíme tolerovať propagáciu islámskeho sveta prostredníctvom tureckých se-riálov. Žiadny politik ani úrad neza-siahol proti rúhavému predstaveniu Jesus Christ Superstar či amorálnym obrazom, ktoré sa nazývajú reklama. Stávame sa cudzincami vo vlastnej krajine aj pod tlakom migračnej politiky, ktorá nám chce importovať islam, a tak ničť kresťanstvo. Stávame sa cudzincami vo vlastnej krajine, lebo hoci je na Slovensku väčšina ľudí kresťanov, aj tak sa musia podriaďovať rodovej ideológii, ako to nariaďuje tzv. Istambulský dohovor, ktorý EÚ prijala. Stávame sa cudzincami vo vlastnej krajine, lebo OSN sa neustále snaží presadiť, aby sa do medzinárodných dokumentov dostalo (neexistujúce) právo na potrat a povinnosť agresívnej sexuálnej výchovy.

Týmto všetkým nás medzinárodné a zahraničné orgány moci robia cudzincami vo vlastnej krajine. Dôsledkom toho je strata kontroly nielen nad politikou a verejnými vecami, ale aj nad životom vo svojom rodnom meste, či dokonca strata kontroly nad tým, čo sa deje v rodine každého z nás. Dôsledkom je strata

kontroly nad výchovou vlastných detí a nakoniec strata vlastnej identity. Nielen identity národnej, ale čo je absurdné, i tej pohlavnej. Kontrolu nad tým, čo sa deje v našich mestách i súkromných životoch preberajú anonymné neziskové organizácie so silnou medzinárodnou podporou alebo orgány EÚ a OSN, pred ktorými sa bežný občan nikdy nebude

kresťanskej spoločnosti. Boj proti fašizmu nie je nič iné ako program na odstránenie ľudí, ktorí bojujú proti zániku národnej a kresťanskej identity Slovenska v globálnej spoločnosti.

K právnym nástrojom odstránenia politických nepriateľov patrí aj novela trestného zákona proti extrémizmu. Tá obsahuje gumové

paragrafy, ktoré sa vhodne dajú použiť na každého, kto sa nechce podvoliť diktatúre tolerancie, budúcnosti v multikultúrnej spoločnosti, kde vládnu islámske, židovské menšiny a LGBTI komunita. Táto novela trestného zákona je náhubok pre ten malý zvyšok politikov, ktorí nechcú cenzurovať svoj verejný názor pod tlakom politickej korektnosti.

Vyjadrujeme nesúhlas s neustálou propagandou zo strany médií, a tiež so spôsobom vládnutia, ktoré spočíva v: - Neustálom demonizovaní Ruska, ako najväčšieho nepriateľa Slovenska; propagácii zbrojenia a militarizácii podľa vzoru Grécka. Odmietame vytváranie falošného pocitu viny a zodpovednosti za migrantov, holokaust či nešťastie LGBTI komunity, diskrimináciu žien, násilie na deťoch atď. Odmietame žiť v krajine, kde vládnu menšiny. Odmietame médiami propagovaný a vládou stále viac prijímaný spôsob myslenia, že biela kresťanská spoločnosť neustále niekoho utláča a diskriminuje, a že je rasistickou, ak chce zostať nerozdelená a neroztriedená do miliónov farieb multikulturalizmu. Mediálne mantry o údajnom rasizme a utlačaní sú len zámienkou potrebnou pre presadzovanie feminizmu, rodovej rovnosti a islamu, ako sa to deje v poslednej dobe pod tlakom Istambulského dohovoru. Cieľom je vytvoriť spoločnosť plnú NO GO ZÓN, natoľko rozdelenú, že sa nachádza na pokraji občianskej vojny, ako je to v Anglicku či Švédsku.

Odmietame vytváranie dojmu či atmosféry v médiách, že slovenskí rodičia nevedia vychovávať svoje deti, alebo že ich vychovávajú horšie ako homosexuálne páry, odmietame zveličovanie problému násilí na deťoch, ktoré je častokrát médiami silno ozvučenou zámienkou pre neopodstatnené odobranie detí vo svete známe ako Juvenília justícia;

Odmietame neustálu propagandu lži zo strany médií a tlače: Propagandu homosexuality ako rovnocennej alternatívy ku kresťanskej rodine, propagandu holokaustu, akoby židia boli jediným náboženstvom, ktoré bolo v minulosti prenasledované. Odmietame propagandu umelo vytvorených migračných kríz, ako aj prijímanie zodpovednosti za ne. Slovensko za problémy v bývalých kolóniách západu nemôže. Krízy v týchto krajinách musia riešiť krajiny, ktoré ich zapríčinili, Slovensko nenesie žiadnu zvláštnu zodpovednosť za bývalé kolónie Francúzska, Anglicka či iných krajín. Problémy ako LGBTI agenda, holokaust a migračná kríza by sa väčšinou obyvateľov Slovenska vôbec netýkali,

keby nám neboli tieto problémy nanútené ako tie najdôležitejšie. Na pleciah nám ich chcú hodiť tí, ktorí ich spôsobili;

Odmietame primitívne nálepkovanie každého, kto nemá názory zhodné s tým, čo sa hovorí v TV; odmietame vytláčanie kresťanskej histórie a spoločnosti z médií pod zámienkou politickej korektnosti voči menšinám; odmietame cenzúru, ktorá sa dnes volá politická korektnosť, v mene ktorej nie je viac možné pomenovávať problémy pravým menom; odmietame anglo-americkú kultúrnu propagáciu marxizmu a bezbožnosti skrze televíziu, hudbu, filmy, a správy. Odmietame vytváranie atmosféry špehovania, sledovania a vytvárania zoznamov konšpirátorov, na ktorom sa ocitne každý, kto sa nebojí byť politicky nekorektný; odmietame propagandu islamu ako mierumilovného a tolerantného náboženstva; odmietame neustále stigmatizovanie a vyvolávanie pocitu viny za holokaust či jednostranne negatívne vykresľovanie Slovenského štátu;

Skutočnou bezpečnostnou hrozbou pre Slovensko sú migranti, a nie Rusko či iná veľmoc. Odmietame riešenie problémov s terorizmom neustálym obmedzovaním slobody domáceho obyvateľstva, ako aj práva na súkromie. Ani obmedzovanie slobody, ani zbrojenie, ani politická polícia NAKA, ani mediálna propaganda zo Slovenska lepšiu krajinu pre život neurpobí.

Slovensko bude lepšou krajinou, keď politici urobia všetko pre to, aby sa zabránilo vplyvom rozbíjajúcim kresťanskú spoločnosť na Slovensku. Slovensko bude lepšou krajinou, keď politici verejne odmietnu antikresťanskú propagandu a antikresťanské hnutia nevpustí na územie SR. Slovensko bude lepšou krajinou, keď Slovinci prestanú veriť lžiam médií a spoja sa v boji proti spoločnému nepriateľovi, ktorý sa dá ľahko poznať po ovoci. Slovensko bude lepšou krajinou, keď sa vráti k svojim duchovným koreňom, k učeniu, ktoré nám prenechali sv. Cyril a Metod. Slovensko bude lepšou krajinou, keď vyjde z otroctva neopohanstva, odmietne chlieb a hry, ktoré mu EÚ ponúka. Lebo Chlieb a hry sú úbohým náhradou za politické a ekonomické otroctvo, chlieb a hry sú judášky mešec, za ktorý máš aj ty predať svoju slobodu, ktorá je jedine v Pánovi Ježišovi. Pán Ježiš hovorí: Až keď vás Syn vyslobodí, budete naozaj slobodní. Žiadna politická strana ani politik, ale až keď vás Pán Ježiš vyslobodí, budeme skutočne slobodní. Nechaj sa aj ty oslobodiť: od strachu, od beznádeje, od hriechu. Nechaj sa aj ty dnes doviesť do kráľovstva, kde je skutočná sloboda. Tak, že necháš v sebe vládnuť Pána Ježiša a jeho Slovo. Nech je dnešný deň vzdaním úcty našim veľkým svätcom a hrdinom viery: sv. Cyrilovi a Metodovi. Oni si želali, aby slovenský národ zostal verný Kristovi. A my dnes spolu s Ním, zostávame v boji na modlitbách i slovom, aby si Slovensko zachovalo to najcennejšie dedičstvo, ktoré sa nedá kúpiť za peniaze, ani vysúdiť na medzinárodnom súde, či nájsť pod zemou ako nejaká ropa či diamanty: Je to pravá katolícka viera, ktorá je dar od Boha. Boh nám jedinú pravú vieru daroval skrze sv. Cyrila a Metoda a pomohol nám ju uchovať skrze Sedembolestnú Panu Máriu, patronku Slovenska. Jedine ak zostaneme verní Pánovi Ježišovi, bude na Slovensku možný pokojný život pre rodinu, jedine viera v Krista vytvorí priestor pre správnú a bezpečnú výchovu detí. Jedine kresťanstvo má dost' sil čeliť globalizácii, islamizácii a všetkým útokom na rodinu. Začni sa preto aj ty modliť za obnovu rodiny a vzkriesenie Slovenského národa.

Katolícka cirkev a katolícke náboženstvo vychádza z večnosti a smeruje k večnosti. Večnosť, to je tiež ten prazdroj katolíckej sily. Katolícke učenie večnosti nevyňašiel rozum ľudský, bolo nám zjavené z večného prameňa božskej všemohúcnosti. Tomu môže katolicizmus tiež ďakovať, že nezovšednel, že nezmenil smer a nenastúpil na mylné cesty. Že sa držal večnosti, to mu dávalo a dáva sily, aby vedel odolať rozličným pokusom, ktoré mali katolícku vierouku mravne oslabiť a dostať na úroveň ostatných vierovyznaní. Môže ďakovať večnosti, že nebol amalgomovaný, roztriedený a sfalšovaný.

Od Kristovho narodenia až podnes, čo katolícka mravouka ide svetom, koľko rozličných smerov sa vynorilo, ktoré viac lákali než katolícke učenie a predsa katolícka cirkev ako lodička ide svojou cestou a nedá sa odkloniť, odstrániť liberalizmus, ktorý hlásal slobodu, voľnosť jednotlivcov, ničím nehátenú voľnosť jednotlivcov v podnikaní, v literatúre, v spoločenských spôsoboch života. Liberalizmus na poldruha storočia ovládol všetko, podľa neho sa riadilo národohospodárstvo i politické zariadenie štátov i národov. Katolicizmus akoby do úzadia ustúpil, zdal sa byť akosi slabým a pozrite: liberalizmus vypíchl, móda vychytila iné heslo a systém liberalistický skrachoval. Ukázalo sa, že heslo voľnosti a slobody jednotlivcov ide na úkor všeobecného dobra a mnoho škodí samému jednotlivcovi i väčším, širším vrstvám spoločenským, lebo voľnosť zostáva len silnému, bohatému, mocnému, kým ostatných vydáva týmto napospas. Liberalizmus teda skrachuje, katolicizmus stojí.

Prichádza druhé heslo. Kresťanstvo má veľkú myšlienku: bratstvo. Všetci ľudia sme bratia, lebo máme jedného Otca na nebesiach. Z tejto kresťanskej myšlienky vyplýva celé zameranie katolíckej mravouky, čo sa týka uspori-

adania pomeru človeka k človeku. Prichádza heslo: socializmus.

Ako meno spomína, namiesto bratstva ide sa vynášať ako súdružstvo, priateľstvo, spoločenstvo. Jeden človek s druhým je spojený spoločnými zväzkami, spoločnými záujmami, vzájomnými vzťahmi. I pod týmto heslom koľko bengálu sa minulo. Bratstvo ľudu je akési zatlačené, je skromné,

JOZEF TISO

Kázeň Jozefa Tisa v Marianke 8. septembra 1939

tiché a socializmus je všade a vo všetkom. Ide s tým tempom do určitej miery a nakoniec sa presvedčujeme, že i to heslo neznemá nič iného, než vybičovanie egoizmu jednotlivcov, lebo namiesto bratského zväzku jedného človeka k druhému, namiesto pripútania človeka k človeku hlása sa záujem každého jednotlivca zvlášť, bez ohľadu na druhého. Ten dravý prúd je to, čo ničí i tak pekné heslo, ako je sociálna spravodlivosť rozpútaním egoizmu, sebeckosti jednotlivcov, musí tento systém hanebne strokotáť a ukázať sa márnym a zbytočným.

Katolicizmus nedá sa strhnúť zo svojej cesty, nedá sa mylíť ani vtedy, keď po skrachovaní systémov liberalistického a socialistického prichádza zase nové heslo: Komuna.

Namiesto jednotlivcov prichádza všeobecnosť, prichádzajú spoločné záujmy. Hlása sa, že tomuto smeru obetovať všetko. Ide to tak ďaleko, že sa hlása, že jednotlivec nič neznemá, jednotlivec sa musí stratiť, musí ustúpiť. So svojou individualitou prestáva jestvovať. Ale tento smer upadá, lebo sa nezakladá na večných zákonoch, ktorých sa pridružuje

katolicizmus, ktorý hovorí: Áno, právo jednotlivcov, sloboda jednotlivcov, ale v rámci celku, t.j. spojenie záujmov jednotlivcových so záujmami celku. Pod blahodarným poženiam celku uplatniť sa musí jednotlivec vo svojej individualite, lebo ináč by znemožnil pokrok, tvorba, vylúčila radosť zo života. O tom sa nám každodenne dostáva dôkazov tam, kde komúna bola zavedená.

chce, aby si sa nestaral o svoju domácnosť, každodenný život, obchod, úrad, kariéru pozemskú, ale to chce, aby si v práci o svoju domácnosť, v práci a starosti o svoj obchod a vyššiu kariéru držal sa zásad večnosti. Vtedy ti pôjde všetko iste, lebo sa budeš držať zásad, nie takých, ktoré sa menia každý deň, ale takých, ktoré neplatia na výpoveď, ktoré sú večné. Keď sa budeš podľa

A tu sa každý môže pýtať: Čo je to za zázrak Boží, že tento malý až tak doteraz obstál. Ako to, že tento malý národ po toľkých konfliktoch a incidentoch sprava i zľava ešte stojí? Je to zázrak? A pýtať sa môžeme ďalej: čomu to pripísať, že tento malý národ trúfa si žiť a budovať si svoj domov? Čo je toho príčinou? To nie je zázrak boží, ani to nie je náhoda, ale je to pridržovanie sa celého národa tých večných zákonov božích. Ideme na tej ceste, ktorá nám ukazuje večnú múdrosť Božiu.

Zapojujeme život svoj do tých večných zásad, podľa ktorých určil Stvoriteľ národov život národov na zemi.

Nevyriešime systém sami, nevytvoríme situácie násilím, ale držíme sa zásad večnej múdrosti Božej. A čo sú to tie zásady večnej múdrosti? To, že keď nás Boh stvoril ako národ, že nám dal územia, držíme sa toho, že je to vôľa Božia. Túto vôľu Božiu splníme vtedy, keď život tohto národa dvíhame, keď štát jeho posilňujeme. Vôľu Božiu plníme vtedy, keď si to, čo nám Boh dal, nedáme vziať a postavíme sa na obranu toho. Toto je základom i našej trúfalosti. Trúfame si žiť a trúfame si vybudovať svoj štát, lebo vidíme v tom vôľu Božiu, že Boh chce, aby sme tu žili a ten štát mali.

To isté je so zriadením štátu. Žiadny systém, žiadne filozofické učenie múdrosti, lež jednoduché, úprimné a ponížené pridržovanie sa zásad Božích, ktoré zásady Boh určil pre ľudí a pre národy. Zásady, Bohom určené, sú právo a spravodlivosť a tých sa držíme. Toto nech je našim heslom, našou vedúcou myšlienkou: Každému jeho právo, každému merať spravodlivo. Toto je to, čo určuje náš postup a čo nás preto povzbudzuje k tomu vedomiu, že keď sa budeme držať tých zásad Božích, večných, život národa zachováme až do večnosti.

*Slovák, roč. 21, 1939,
č. 207, str. 1-2*

V júli t. r. sme si pripomenuli 25. výročie Deklarácie zvrchovanosti Slovenska a čoskoro sa zavŕši štvrté storočie od vzniku druhej Slovenskej republiky. Nevznikla náhodne, ale bola výsledkom úsilia niekoľkých generácií Slovákov, doma i vo svete.

Kto však ideu samostatného Slovenska v období neslobody takmer polstoročia udržoval?

Predovšetkým to boli príslušníci prvej slovenskej utečeneckej vlny v roku 1945. Pred príchodom sovietskej armády a hrozbami Edvarda Beneša totiž odišlo do exilu viac ako päťtisíc Slovákov, najmä príslušníkov inteligencie. Roztrhali sa po všetkých kútoch sveta. No všade, kam sa dostali, zakladali spolky, udržovali slovenskú reč, slovenského ducha a najmä myšlienku práva Slovákov na slobodný štátny život. V Československu bolo čosi také nemysliteľné. Všetci jej stúpenci tu boli kruto prenasledovaní ako tzv. separatisti, „nacionalisti“. Prežívať tu mohla len v ilegalite.

Veľmi živá komunita Slovákov pôsobila v Argentíne. Sformovala sa z ekonomických vystaňovalcov medzivojnového obdobia a z politických exulantov po roku 1945. Medzi najaktívnejších Slovákov v Argentíne patrila aj Justín Dudáš (1931). Pochádzal zo siedmich bratov. Jeho otec Andrej Dudáš bol v rokoch 1940-1944 županom Šarišsko-zemplínskej župy v Prešove. Následkom dlhotrvajúceho strádania v roku 1947 v Rakúsku umrel, takže v cudzom svete sa musel aj Justín prebýjať ako polosirota. Do Argentíny napokon prišiel s matkou a štyrmi školopovinnými bratmi. Nasledovala klasická anabáza utečenca. Najprv ťažká práca robotníka, postupne sa vypracoval na úradníka. Neskôr sa dal na štúdiá psychológie. Okrem toho mal talent na jazyky. Stal sa prekladateľom z anglického, nemeckého a slovenského jazyka do španielčiny. Okrem toho už vyše 40 rokov je aktívnym v slovenských spolkoch. Bol generálnym tajomníkom najväčšej z krajanských organizácií – Slovenského kultúrneho spolku v Argentíne. Po vzniku strešnej organizácie zahraničných Slovákov – Svetového kongresu Slovákov v roku 1977 bol funkcionárom jeho juhoamerickej pobočky.

Rodnú krajinu mohol prvýkrát navštíviť až po páde komunizmu v polovici 90. rokov. Na Slovensko prišiel aj tento rok. Pri tejto príležitosti mu Mesto Vrbové, v zastúpení p. primátorky Mgr. Evy Maggiovej, udelilo pamätnú medailu za prácu medzi Slovákami v Buenos Aires a šírenie dobrého mena v Argentíne. Slávnostnej ceremónie na mestskom úrade sa okrem zástupcov mesta a rodinných príbuzných oceneného zúčastnil aj predseda Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska Dr. Jozef Rydlo, ako i predseda Ústavu dejín kresťanstva d. p. Ján Košíar.

Ocenený Justín Dudáš

ŽIVOT

*Ked' slza zide z očí,
zide z mysle,
a preto treba srdcu stále nový plač,
ked' postupne na každú ľútosť zabudneme
a uvädne aj ružica na rázcestí z vetrov.
Zem zabudne na včerajši dážď
a kvety nad hrobmi sa menia na vence z púpav,
akoby stopy detských sánok prepísali
dejiny sveta ešte raz.
Podaj mi ružicu z utišených vetrov
nad dávnym rozhrešením, čo zišlo z mysle...
Lebo budem smútiť až tak, že sa budem radovať
v posvätnom tichu,
ked' prichádza opäť slza.*

KLENBA

*Pokloň sa chlebu v jarnom obilí,
ako sa vrby sklonili pred slnkom na hladine riek
a večer prichádzal ako kráľovná zo Sáby
aj do čias, ked' sa nikto neklania
a nik neverí na svoju smrť,
ani na život s jazvami písmen na stránkach kníh
a iba detstvo pamätá si stopy od kolien,
ked' naliehavo volala nás zem –
Pokloň sa...*

*Pokloň sa chlebu za bielobou stien,
ked' vedľa teba život prebýva a sám ho nevidíš
a ako keby nebo bolo mlyn,
krúti sa slnko na okrajoch riek
a letný dážď sa práši ako múka,
hoci mu nikto nenastaví dľaň
a vtáctvo i tak zosadá na dlane mlák
a zobe dážď, akoby volalo – Pokloň sa...*

*Pokloň sa chlebu, hoci chleba niet
a naraziac na klenbu neba sa pokloň,
ved' zem je kryptou, v ktorej umierame
a kde sa hlina skloní až po našu tvár
a ako zemskú kôru ktosi lámal chlieb
pod zvedavosťou potemnelých klenieb,
ked' horel život a zavolať ťa – Vstaň,
a tým ti vlastne vravel – Pokloň sa...*

NEMUSIEŤ

*Vo veternom meste si kladiem plátno na srdce,
a predsa neutiším svedectvo, že žijem,
a idey, čo mohli zostať tichom,
to len ja som zradila mlčanie,
lebo som chcela začuť teba, veľký hlas,
a chcela som vyvolať z ničoty teba, láska,
lebo vo svete,
kde nemusím milovať a nemusím hovoriť,
padal spod nebies ako plot siahodlhý dážď
a spoza jeho lát trčali hlavy detí,
akoby hľadali Krásu za susedovým dvorom
a keby nebolo Krásy, nebolo by slov
a ani vietor by nemal meno, ked' spôsobuje bolesť
a ked' si prikladám plátno
ako obväz na krk, akoby bol ranou,
ked' som poranila slová mlčaním
a ked' som porušila príkaz mlčať príkazom
poslúchnuť ideu, čo mi kládla
ruku na znovuzrodené srdce.*

ZNÁMOSŤ

*Cez známosť so slnkom vyrastali stromy,
ked' nad mestom stáli žeriavy ako šibenice katedrál.
Zem chcela viac dažďa nehl'adiac na bolesť dedín
a ľudia stavali mosty nehl'adiac na bolesť brehov riek.
A keby udupaná tráva kričala –
Kde je tu spravodlivosť, Bože – nik by neodvetil
ako prach kostí v rozkvitnutých gaštanoch,
ked' na ne zlietali včely cez známosť s dažďom,
čo nepadal,
ked' sa nemohli stať všetky kráľovnou.
A predsa sa v ľudskom srdci rodí dobro,
a miesto krvi mu tečie zo žíl med.
A v hustom svetle slnka miznú oči
a jarný vánok vanie kostolným vežiam do čela.
Bolo to kráľovstvo zrodené
vraj cez známosť s nebom.*

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Veterné mesto

*Alebo bol to iba vykúpený čas,
zrodený so známosti s milosťou.*

KÝM KOHÚT

*Ani nezapadlo slnko, a už ťa zrádzam,
namýšľajúc si, že je to spravodlivé,
v premene názorov i nálad, kde sa ako dávne
morské dná premenilo
i to, čo malo byť nemenné,
a iba deň sa zjavoval s čiernou jazvou vtáka
na čele klenby iba na okamih blankytnej,
aby napokon zvesili krdle z oblohy
a zmizla i pochybnosť
vo chvíli, ked' zrádzam.*

*Buďte požehnané, nevyrieknuté slová,
a všetka bolesť a krivda pred prahom pier.
Iba sa bojím, že báseň je premeškaná svätosť
a zničená krása vo vnútri srdca,
ked' sa z bohatstva stáva iba slovo
a bolesť už nie je pretrpenou bolesťou,
lež slovom, s ktorým človek nevie naložiť.*

*Neobelegli ani hviezdy, a znovu zrádzam,
ked' sa vnútorný hlas pýta, čo by urobili svätí
a z premlčanej bolesti na prahu skutku
je zvesená ruka, vráska z trpkosti...
A vracajú sa dávne morské dná
a búrky z rozoklaných dní,
ked' iba modlitba vyvstáva ako ostrov,
ako posledný takt, že je predsa odpustené,
a predsa premodlené
a ja sa kajám a vraciam
a doznieva to, čoho som sa vzdala
a čo som chcela pomenovať – bolesť
a holubica letí nad červeným obzorom,
akoby dúhu pripomenuli chvostové perá,
ked' tadial' kráčalo svetlo
ako prvý ranný
kohút.*

DOM

*Postavili sme dom z rečí
a korunou mu bolo slovo vrah.
Len vtáci nad škridlami prosili –
Skutočnosť, Bože, požehnaj!*

*Sľubovali sme – zajtra...
No zajtra nastal iba druhý deň.
V prázdnote rámov dvier a pier
stálo iba strohé – Neprídem*

*a vedľa neho Nemôžem a Nevládzem
sa placho opýtalo, že či
aj smrť má niekde v kúte ustlané
v tom dome z uverených rečí.*

*Ešteže starnú ruky v podvečernom slnku
a dážď krváca v takom nečase,*

*ked' miesto rečí opýta sa pravda,
čo podstúpil si vlastne pre báseň.*

ZÁBLESKY

*Na hladine sa držali kruhy,
akoby sa chveli srdcia rýb
a vietor písal kurzívou
po naklonenom trstí.
Vtedy sa zjavovala všetka bolesť sveta,
ako i otázka, prečo ma Boh nechal šťastne žiť
a či vôbec je šťastím, že dovidíme len tak blízko,
ba ani to nie,
ked' sa blízkosť rozbíja na tisícky častí
a z celku sa vyjavujú len záblesky
a len nachvíľu zostanú v mysli
ako vták, čo sa stal mostom medzi mnou a nebom.
Tak v najväčšej dráme dneška
a utrpenia,
čo sa ma ako malomocný štítilo dotknúť,
ma brával na ruky
v monumentálnom osude obyčajného trstia
a obyčajného sveta,
v ktorom zavše cítime ustatosť z lásky
a ustanie z pravdy.
Na hranách všednosti a večnosti
zostal len kúsok dobra a jeho ruky
a kúsok slzy, ked' som prosila,
aby ho Boh chránil pred mnou
a kúsok utrpenia, ktoré naveky
človek spôsobuje druhým.*

BÁSNICTVO

*Predložila pred teba prázdnotu volajúc – Dokáž!
Dokáž, že oná slávnosť vyrastá z beznádeje.
Zdá sa ti bolesť? Popri ju!
Ved' tvoje slová v obrysoch
šípili sladkosť odpúšťania.*

*Predostrú riekou bez mostov zaveliac – Prejdi!
A za zdolanou prekážkou sa smejú –*

Opäť padneš!
Zazdalo sa ti dobro? Pozri sa!
Veď na druhý deň opäť vietor
hvízda v prázdnych komnatách.

Vraj veríš v krásu a nazývaš ju básňou.
Po hrane chodíš a myslíš, že je tenká.
Tak dokáž! Dokáž, či sa túžba mení na pravdu
a dokedy vydrží namiesto holubice
vážka vznášať sa nad tvojou hlavou.

TAK

Nadránom mlčali rybári ako eremiti riek
a ľudská nenávisť sa aj tak rodila
v hraniciach textov a kože,
v ohradách z väzieb kníh a smútku za múdrosťou,
keď napokon sa aj tak vlnili hladiny,
akoby niekto hral na klávesoch z riek
a ľudia odchádzali zo života,
aby prenechali miesto iným
a katedrály vedeli, čo je to dediť priestor
a dediť nenávisť, ktorá sa opäť rodí
aj na dažďom nepopísaných jazerách.
A život nestál. Hoci rybári mlčali
po hádkach s riekou
a kdesi hostia dvíhali čaše akoby to boli živé deti
a náhla veselost' navštívila obydlia,
kde i tak čosi svišťalo,
akoby do škár vchádzal vietor
alebo akoby dopadalo zrno,
keď otcovia sejú, ale nežnú,
a synovia vidia v odraze polí vlastnú tvár
a svet mlčí
ako chlieb, ktorý pozvoľna opúšťa teplo,
akoby prikývol, že práve tak
je všetko správne.

ANJEL CISÁRA

KARLA HABSBURSKÉHO

Keď na Madeire suchosť tenkou niťou zošil dážď
a kvety popierali samy seba,
čo asi robil cisár anjel
z pravdivej krajiny nevyslovených
a nevidených, keď svetlo prehlásili za príznak
a chodby mlčali ako organ a závoj cisárovnej.

Keď ku Madeire bežal ako posol z nebies dážď
a vlny uväznené v príbojoch sporili, čo je hodváb,
kto si spomenul, kde bedlí cisár anjel,
keď opadával jasot z čerstvých republík
a drevo umlкло na peľasti posteľe
pred výsadou pozdvihnúť anjelov a mŕtvych.

Keď na Madeiru padal dážď, akoby ktosi v nebi
pretrhol náhrdelník z perál,
kto sa modlil za duše ako cisár anjel
a kto počul ešte šuchot z krídel oltárov
a kto posvätil klasy,
keď sa z nich ako štít zdvihla hostia,
a len slnko sa v slzách zalesklo
ako zbroj pred tvárou cisárovnej.
Keď sa na Madeire vrhal stromom k nohám dážď
a more objímalo piesok
rukávmi z renesančných čipiek,
v priateľstve sviec zostával
v mlčaní cisár a jeho anjel

a smrť dotknutá večnosťou hádala,
koľko výdychov sa ešte zmestí nad špičku ihiel.

Keď na Madeiru padal ako verdikt dážď
a ako kameňom ktosi rozbil
pokoj na hladine morí,
spomeň si na nás, cisárov anjel,
kým budúcnosť ešte jestvuje a zavše sa zdá,
že vonia ako oceánske kvety,
keď duša bozkáva kryptu,
akoby sa ustálilo mramorové more
a keď sa spomínajú anjeli a cisár vie,
že je odpustené.

PRIESTOR

Môj malý oheň uzavretý v svieci
a okružný jabloňou a strohou prácou včiel,
zostaň tu so mnou, keď odišli všetci
a deň je vo vyhnanstve za hradbami skiel,

súkromný oheň... Moja malá svieca,
umenšená je tvoja bledá kosť.
Samému ohňu dovolili chvieť sa
nad smrťou hmoty nevysloviac – dosť.

Pozhovej, plameň z prchavého neba,
alebo slza z dymu nevyčká?
Uvidíš, túto izbu miesto teba
nazvú raz noví ľudia svetlička.

NÁVRAT

Rozkvitlo kovanie na stredovekých kľúčkach,
zeleným svetlom blčala topoľová alej
a predom sa rozprestieral čas, ktorý nemám,
a predsa ešte jestvuje a bolestivo leží predom mnou
a laty plotov zoradené ako bajonety armád,
pod ktorými náhle vzrástol cintorín,
padajúc na drevenú tvár cháпали,
čo je to náhlosť.
Šuchot peria, akoby ktosi kráčal po nebi
a stovky náušnic na konároch stromov
z lístkového zlata
nepremlčali, čo je to jeseň
a čo sú to slzy, keď pre ne umiera
blízkosť i diaľka,
a ja nevidím obzor; nevidím cestu,
sadrové oblaky v barokovej krajine
a len nezaslúžene odsýpa z onoho času,
čo nemám a čo predsa leží predom mnou
ako moja vôľa a moje rozhodovanie.
No predsa letia nezaslúžené krdle
nad neúčastnou krajinou
a jarabiny padajú do neznámej trávy ako perly,
keď sa im zdalo,
že predsa odkiaľsi spoznali koreň
a milosrdný poľovník mieriac do neba
zostrelil miesto kačíc víťazný dážď.

MALBA

Keby som plakala až tak,
že by mi slzy zmyli vlastnú tvár;
ako by som to bola stvorená, Bože,
veď v sadoch ani vo svetle medzi prstami lesov
nezreje zúfalstvo
a ani tráva nezmeraná mojím pohľadom
nerastie zbytočne

a nehynie zbytočne,
keď príliš neskoro v mlákach zovrel dážď
a príliš neskoro som poznávala svet
za vikierom vlastných očí.
No predsa na ne klope nepozvaný plač
a deň sa scvrkol do jedinej prosby: Rozsúd!
A skratka, či zlý chodníček,
sa vinul poľom ako dráha slzy,
kým stará cesta pod stebami tráv
strácala svoju vlastnú tvár.

„DAJTE MI PEVNÝ BOD...“

V aleji briez pokropených tmou,
akoby vysoko vyšplechol blato záprah koní
a vo veternej tme s trepotom krídel sviec
ťa hľadám, pevný bod,
priateľ semien a práchna,
čo určuješ vzor a nepohrdneš stvárnením,
ani tým, keď ťa v zúfalstve oslovíme – Zmysel.

V živote odmenenom svätou odchýlkou,
keď nad pohoria zákonov
ako hmly vystupuje záprak,
ťa hľadám, pevný bod –
môj dôvod, príčina a nádej,
čo všade si, a predsa chýbaš
v krajinách s dažďom poraneným o ostrie striech.

V smrti sediacej pod víťazným oblúkom omegy,
v dejinách vystretých v písmenách z katafalkov
ťa hľadám, pevný bod,
lebo stále neviem odpoveď,
hoci jestvujú verše, a teda i v nich musíš byť,
no po prehliadkach básní ako domov podozrivých,
ťa niet, to len detská vrúcnosť
nachvíľu v dlaniach podržala
štit rytiera zo snehu.

Tak azda v krajine pod bielym brnením
a v dávnej múdrosti skrytej pod prilbou hrobu
a po striedaní milosti a prísnosti
ťa nájdem, pevný bod,
veď si vo všetkom
a zem sa pohla za slnkom,
keď Boh udal pevný bod
a ľudské dejiny podobné ozvene
zachytávali jeho slovo.

ZRKADLO

Noc bola ako zrkadlo – vykladaná hviezdami,
a deň zas vykladalo vtáctvo svojim potomkom
a dejiny sa tíško scvrkli
do bielych postáv z porcelánu.
Ale kto si spomenie na teba, mama,
veď i stromy padajú na tvár pred vetrom,
hoci ich nezrodil, len niesol
ako správca správ, čo len občas číta zem.

Noc bola rozvinutá ako plátno z modrotlača
a keď padala hviezda, akoby ktosi pustil niť,
no miesto neba sa i tak leskla zem,
akoby ktosi páral z ľudskej tváre slzy.

Našou snahou bolo a je, aby tieto reflexie boli jazykovo i biblicky vyvážené. Ale nie vždy je možné rátať s takouto ideálnou situáciou. Pri obsahovej voľbe našich reflexií vychádzame totiž z potreby, ktorá sa nám aktuálne vnucuje, a kde by k tejto jednote bolo treba ešte výraznejšie dopomôcť. S týmto úsilím sme začali a ním sú v podstate i poznačené všetky naše doterajšie reflexie, vrátane základnej stránky jazykovo-kontrolnej či biblicko-meditatívnej. A práve v tejto desiatej, ako aj v predchádzajúcej deviatej, sme sa dostali do situácie, keď sa nám treba vyrovnávať i s požiadavkami, ktorých riešenie si už dávnejšie bolo žiadalo zaujať zásadnejšiu pozornosť, a to zo strany biblických historikov, najmä teológov.

A z doterajších našich biblicko-jazykových úvah sme nadobudli presvedčenie, že bude užitočné, aby sme sa podelili s čitateľmi nielen o zistenie, ale i potrebné rešpektovanie základných princípov, ktorých obchádzanie, či skôr neznalosť, sa už stala kameňom úrazu pri správnom chápaní biblického textu, a to tak z biblickej, ako i z jazykovej stránky. Z biblickej aj preto, že tu sa narába s niektorými pojmami z výlučne biblického hľadiska, napriek tomu, že ich obsah tvorí podstatu základného slovného fondu každého národného jazyka, a preto sú i v zjavnej kolízii s ich znením práve v tomto fonde. Z doteraz publikovaných reflexií pokladáme totiž za potrebné pripomenúť, že k takýmto pojmom v biblickom i jazykovom povedomí patria napríklad slová, ako je život alebo jeho opozitum, teda smrť (a to aj s ich deriváciami). Lebo pod pojmom smrť sa v Biblii myslí na „zatratenie“, čiže večný a mučivý nepokoj, vyplývajúci z definitívnej straty Boha, ktorého sa človek sám a navždy dobrovoľne zriekol (a čo sa definitívne utvrdilo práve jeho fyzickou smrťou). Lebo len Boh je zdrojom skutočného šťastia a všetkej blaženosti. Teda nejde tu o fyzickú či telesnú smrť, kým pri slove život alebo žiť, ide o večnú a nikdy sa nekončiacu blaženosť života s Bohom!

V Biblii, najmä v Starom zákone (v Žalmoch či v tzv. Prorockých knihách) sa často vyskytujú slovné spojenia s takýmito a podobnými pojmami: „Ak sa hriešnik odvráti od svojich hriechov, „určite bude žiť, nezomrie“ (Ez 18, 21–28 n). Aj tu sa totiž myslí len na biblické vnímanie života a smrti, nie ich prirodzené chápanie. A keďže v našich reflexiách nemožno sa podrobne zaoberať všetkými prípadmi jednotlivo, túto využívame aspoň ako vzorové „pars pro toto“. Lebo nerešpektovanie, ba práve tu je tá odôvodnená obava, či nejde skôr o neznalosť základných biblických východísk, ktorá sa tak konfúzne podpísala pod veľmi zlý, ba až hlúpy preklad krátku úryvku latinského textu Vulgáty, prevzatého (vice versa!) práve z Knihy múdrosti (Múd 3, 1–4). A tak za obeť jej padlo práve toto teologicky významné a múdre štvorveršie:

1) Iustorum autem animae in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis. 2) Visi sunt oculis insipientium mori, et aesti-

mata est afflictio exitus illorum, 3) et quod a nobis est iter exterminium; - illi autem sunt in pace. 4) Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitatis plena est.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že i chybná jazyková stránka mohla ovplyvniť komisie biblických vydavateľov, že niektoré knihy vylúčili z celkového zoznamu Biblie, s kompletným počtom 66-tich kníh podľa vydání ECAV, a 70-tich troch podľa Katolíckej cirkvi (a asi aj všetkých cirkví východných). A tak ako prvé podozrenie k výhradám niektorých biblických kníh, napríklad i proti

JURAJ CHOVAN REHÁK

Biblicko-jazykové reflexie x

Knihy múdrosti, ktoré i nás prechodne zvedli, bol tento pochybný český preklad citovaného latinského štvorveršia. Preto ho uvádzame na porovnanie hneď za textom latinskej Vulgaty (čiže jedného z troch základných jazykov Biblie popri hebrejčine a gréčtine), pričom chyby a naše opravy zvýrazňujeme tučne a jeho opravenú podobu v ďalšom texte budeme sa snažiť vysvetliť:

a) Ale duše spravodlivých jsou v Boží ruce, a nedotkne se jich prázdná trýzeň.

b) Zdály se mrtvými očím pošetilců, jejich odchod byl považován za neštěstí,

c) a jejich rozloučení s námi za záhubu; ale jsou v pokoji.

d) Neboť i když byly trápeny dle mínění lidí, jejich naděje byla plna nesmrtelnosti.

Na pomýlenosti tohto prekladu poukazujeme jeho porovnaním, ako by mal tento preklad vyznieť podľa latinského originálu a s našimi opravami, najmä so základnou zmenou prekladu druhého verša, ktorú sme si dovolili urobiť v zmysle nášho najnovšieho výskumu:

a) Duše spravodlivých sú stále v Božej ruke a trýzeň (večnej) smrti sa ich nedotkne.

b) Očami neprívržencov duchovnej múdrosti ich videli (len) umierať, aj ich smrť vnímali (iba) ako útrapu;

c) preto i cestu od nás (pokladali) za vyhnanstvo; ale oni sú v pokoji!

d) A keď verejne pretrpeli muky, ich nádej sa splnila nesmrteľnosťou.

V preklade týchto veršov, ktoré vyšli v českom vydaní Knihy múdrosti z pera ThDr. Josefa Hegra v roku 1946 v Brne, sme práve poukázali aj na tú chybu, o ktorej sme písali v úvode tejto reflexie, že slovo smrť, ktoré sa objavilo v prvom verši citovaného latinského štvorveršia, neznamenal trápenie telesnej smrti, ale duchovnú smrť, s utrpením večného nepokoja. Prekladateľ tu dokonca nepripúšťa ani akékoľvek telesné utrpenie, ktoré odvodzuje len zo svojej zjavne pomýlenej teologickej

premysly, že ak sú spravodliví „v Božích rukách“, nijaká útrapa sa ich už nedotkne! Lenže takéto tvrdenie je aj teologicky zrejme pomýlené.

Ale v tejto súvislosti sme nútení vrátiť sa ešte k tej až dych vyrážajúcej chybe, že keď sa vo štvrtom verši predsa len objavuje údaj o pretrpených mukách týchto spravodlivých, všetci editori tohto textu ako by „porobene“ súhlasili, že ide len o pomýlenú mienku ľudí, ba s čím by mal súhlasiť i sám svätopisec! Lenže o nijakej mienke ľudí v latinskom origináli tu reč nie je! Skôr treba povedať, že ide o veľký a neslýchaný jazykový lap-

sus prekladateľov, čo im umožnilo stotožniť sa práve s takouto trápou vývrtkou, hodnou priam telesného trestu (keď si uvedomíme, ako na podobné nešváry vo vážnych posvätných záležitostiach reagoval nami obdivovaný a uctievaný lingvista, no popudlivý svätec Hieronym!)!

Lebo až po túto pasáž sme sa nazdávali, že aspoň jeden prekladateľ tejto kompletne celej biblickej knihy vychádzal z latinského textu Vulgáty (a, pravdaže, správne), kým ostatní editori sa potom asi len podieľali na syntakticky voľnej modifikácii a možno i na osobne odvážnom dotváraní vecného obsahu už preloženého textu, no bez toho, že by sa ho bolo chcelo niekomu aj solidne porovnať aspoň s latinským originálom.

Ťažko však pochopiť, aby čo len priemerne zbehlý latinčinár mohol si vo štvrtom verši popliesť syntaktické spojenie „podľa mienky ľudí“, keby si bol overil, že tak v slovenskom ako i v českom preklade toľto spojeniu v latinskom origináli zodpovedá predložková syntagma „coram hominibus“ (pred ľuďmi), čiže pred verejnosťou. A už len pri zbežnom pohľade na túto syntagmu by sotvakomu mohlo prísť na um kúziť z nej to syntaktické absurdum „podľa mienky ľudí“, keď tu nepodkupní gramatici, len ťažko zdržiac sa smiechu, poukazujú na jeho jazykovo úplne odchodné znenie, a to vo význame „príslovkového určenia“! Preto ani tomu najslabšiemu „jazykárovi“ by nebolo treba dokazovať, že zo spojenia predložky „coram“ („pred“) so slovom „ľudia“ vzniklo práve to „príslovkové určenie“, ba že i sama predložka „coram“ nadobudla ešte aj význam príslovky „verejne“. (Takže sa tu opäť stretávame s prípadom známej kontaminácie pojmov, ktorá sa tak deštruktívne podpisovala i na obsahu predchádzajúcich reflexií, ako sa to zistilo pri rozbere stredovekých latinských modlitieb.

Toto širšie povedanie pomôže azda vniesť trocha svetla do tohto už vyše sedem desaťročí pretrvávajúceho mátenia teologicky tak významného biblického textu. Lebo tu

sa prekladatelia veľmi prehrešili aj proti svätopiscovi, keď jeho tvrdenie roky obracali naruby, a keď kruté a skutočne odtrpené muky týchto všetkých trýznených úplne od veci pripisovali iba akejsi ošemetne pomýlenej „mienke ľudí“! Veď svätopisec, práve naopak, ich telesné utrpenie ešte zvyšuje o psychické útrapy, a to spôsobom verejnej potupy, telesnou nahotou! Takto sa to najmä v staroveku robilo a podobnú tortúru podstúpil i sám Vykupiteľ sveta, Ježiš Kristus! Žiaľ, na našu kritiku tohto chybného prekladu nikto nálezite nezareagoval, hoci sme sa na to ešte v roku 2012 aj osobne

doby, a zvlášť išlo o prehrešky proti evanjeliovým radám, a najmä príkazom, ako ich zaznamenáva evanjelista Matúš.

– „Počuli ste, že otcom bolo povedané: Nezabiješ; kto by však zabil, pôjde pred súd. Ale ja vám hovorím: Každý, kto sa hnevá na brata, pôjde pred súd, a kto mu povie: Hlupák, pôjde pred veľradu. No kto by mu povedal ty [„pošetilý“] blázon (ako sa to objavilo i v citovanom českom preklade tohto verša), pôjde do pekelného ohňa“ (Mt 5, 21–22). A možno povedať, že o Hieronymovo účinkovanie v týchto súvislostiach sa zaslúžil vtedajší pápež Damaz (305/366–384), ktorý si ho vyhládol za osobného tajomníka a poveril ho aj kontrolou prvého prekladu Starého zákona v ľudovej, čiže italickej latinčine. Po smrti tohto pápeža Hieronym z Ríma odišiel do rodiska Ježiša Krista – Betlehema, kde sa venoval obnove rehoľného ducha a života, práci na prvých dejinách kresťanskej literatúry, ako i ďalšej prekladovej činnosti z hebrejčiny a gréčtiny.

Za kľúč k rozlúšteniu citovaného štvorveršia, najmä jeho teologických súvislostí, nám poslužil tento druhý verš ako potenciálna súčasť ideovej koncepcie hebrejskej poézie. Na ňu sme sa usilovali zamerať náš výskum cítiac, že práve tu sa nám začali črtáť latentné kontúry tejto poézie. Lebo v tomto verši sa aplikujú dve optiky pohľadu na smrť alebo umieranie človeka. Ide totiž o svetskú, a duchovnú princíp tohto videnia, za ktorými možno hľadať i dva základné typy múdrosti – svetskej a duchovnej.

A práve latinsky rozhladený Hieronym vedel, že klasická latinčina bola v tomto ohľade len jednostranne zameraná, pochopiteľne, iba na svetskú problematiku, čo sa prejavilo v tom, že k pojmu sapientia (múdrost) sa už dávnejšie pripojili atribúty z oblasti politiky a vojensktva. Preto v riešení tejto jednostrannosti sa Hieronymova úloha ukázala nezastupiteľná. A tak Hieronym hľadal i našiel spôsob, ako k tejto svetskej múdrosti doplniť i komponent múdrosti duchovnej. (Tieto staroveké atribúty k svetskej múdrosti uvádza i náš lexikograf Alojz Wžentek pri hesle „sapientia“.) Hieronymovi, ako korektorovi prekladov z Itálie, prišla vhod italickej podoba pojmu múdrost, čiže sapientia. Zrejme je, že práve ňou sa rozhodol nahradiť už „obsadený“ pojem sapientia svetskými záujmami, aby výraz sapientia, so všetkými jeho derivátmi poslužil len súvislostiam duchovnej múdrosti. A v tomto ohľade sa najaktuálnejšie objavuje derivát insipientes, ktorým sa označujú rôzne typy ľudí, čo nespádajú pod pojem duchovnej múdrosti. Vôbec tu teda nejde o dakajých „sprostákov“ alebo „hlupákov“, ako sa to uvádza aj vo všetkých našich latinských slovníkoch. Lebo lexikografi prehľadli fakt, že aj v uvedenej syntaktickej štruktúre toho druhého verša adjektívum „insipienti“ (insipientes) prestalo platiť ako akostné prídavné meno (s jemu vlastnou sémantikou), ale sa uplatnilo len vo funkcii vzťažného prídavného mena, a to práve na vyjadrenie hore uvedeného vzťahu!

Preto opätovne publikujeme zdokonalenejšiu a dúfajme, že i definitívnu podobu týchto veršov, ako sme ich uverejnili vpredu tejto reflexie. Tu sme vychádzali z pomocnej premisy, že doriešenie veci sotva budeme môcť pravdivo uzavrieť, keď túto problematiku nebudeme dôsledne odôvodňovať a spájať s naším, už vpredu spomenutým kresťansko-lingvistickým veľduchom Hieronymom z južnoslovenskej Dalmácie, o ktorom sme získali informácie ešte z levočských čias našich gymnaziálnych štúdií, že už ako 18-ročný študent sa stal známym svojou horlivosťou a záujmom o presný preklad Biblie. Preto sporadicky sme sa vracali k biografii tohto rehoľníka, a pôvodne i pustovníka (v Sýrii) s úplným menom Sophronius Eusebius, no i svätca sangvinicko-cholerickej povahy. Dozvedeli sme sa však aj o príčinách, ktoré ho podnecovali až k povestnej prechosti. Boli to teda prejavy morálneho úpadku vtedajšej

Tento základný problém by sme teda mohli pokladať za vyriešený,

nie však za celkom uzavretý. Lebo v tomto druhom verši sa nám črtajú prvky, typické pre každú poéziu, nielen hebrejskú. Preto sa nám treba ešte vrátiť ku koncepcii toho druhého verša, v ktorom dominuje syntaktická konštrukcia s dvoma optikami videnia takzvaných posledných vecí človeka, teda smrti a umierania. A tu teda máme do činenia s konfrontáciou múdrosti svetskej s múdrosťou duchovnou. Latinský verš *Visi sunt oculis insipientium mori...*, sme teda prekladali ako podvojnosť jeho výpovede, a to s potenciálnym spojením obidvoch typov týchto múdrostí: „Očami neprívržencov duchovnej múdrosti ich videli (len) umierať“, čo vecne možno konkretizovať i takýmto syntakticko-synsemantickým konštruktom: „Optikou svetskej múdrosti „boli videní“ (len) umierať“, (tu so zachovaním „tvrdej“ formy latinského préterita slovesa vidieť). Treba však ešte poukázať na podstatný rozdiel týchto dvoch optík. Obmedzenosť svetskej múdrosti videnia sme už naznačili vsuvkou častice „len“, lebo ňou sa videnie umierania človeka úplne končí, kým podľa duchovnej múdrosti telesným umieraním človeka sa jeho nový, čiže večný život práve začína.

Na zmysel tohto verša nadväzuje i známy teologický princíp viery, vyjadrený v úvode čiže „prefácií“ k vrcholiacemu aktu omšovej obety za zosnulých, kde sa potvrdzuje optimistická skutočnosť, že veriacim sa život neodníma, iba sa mení (*fidelibus vita mutatur, non tollitur*) a „keď sa rozpadne dom tohto ich pozemského pobudnutia, majú pripravené večné prebývanie v nebesách“. Pravda, smrťou sa nekončí ani život neveriacich, ibaže pokračuje v úplne opačnom garde ako biedne živorenie, keď aj za nich prorok Ozeáš vyslovil slová krajnej bezútešnosti: „Vrchy, prikryte nás a kopce, padnite na nás“ (*Oz 10, 8*)!

Myslíme si, že rozriešením tohto druhého verša by sa jeho bohatá ideová problematika mohla pokladať za uzavretú. Lenže k jej úplnému uzáveru viedlo viacero cestičiek, ktoré by bolo užitočné mať stále na pamäti. Potvrdilo sa nám konštatovanie, že hoci problematika súvislosti tohto verša sa nedá riešiť len spresňovaním jeho jazykovej a gramatickej stránky, lebo v hre sú i biblicko-historické a filozoficko-teologické súvislosti. No ukázalo sa, že aj jazykové spresnenie môže uľahčiť cestu k pochopeniu veci. Ak by sa bol totiž našiel niekto, aby predchádzajúcich prekladateľov upozornil na správne znenie slova „mori“, bola by sa im dala možnosť aspoň tušiť podstatu veci. No lapsus prekladu tohto druhého verša akoby zvláštnou réziou Zlého ešte zavŕšil exemplárne primitívny pokus opravy štvrtého, prevzatého z prvého českého vydania, kde „nádej spravodlivých bola plná nesmrteľnosti“, čo bol, pravdaže, preklad tiež zlý, vecne, i jazykovo. Avšak pri jeho ďalšej úprave v druhom vydaní Lekcionára, výmenou minulého času za prítomníkov, sa tento chybný preklad ešte vari strojnásobil. Lebo ak podľa tejto úpravy „nádej spravodlivých je plná nesmrteľnosti“, a nádejou sa tu

myslí očakávanie niečoho pozitívneho, tak potom títo spravodliví, odsúdení našimi prekladateľmi „ad infinitum“, na svoju nesmrteľnosť by ešte stále mali iba čakať!

No pri štúdiu problematiky tejto desiatej reflexie ako pomocný výskum sme si zvolili aj Starú zmluvu, uverejnenú v latinskej Vulgáte, a to v úsilí ísť po potenciálnej stope kontrolóra jej prekladu v Itale, a pravdaže, v nádeji, že sa nám azda podarí zacítiť niekde prítomnosť Hieronymovho povestného „brka“. Zatiaľ sme však okrem už známeho citátu z proroka Jeremiáša nič novšieho nestihli objaviť.

Ide teda o slovenský preklad citátu 4. kapitoly a 22. verša proroka Jeremiáša, ktorý bol uverejnený v evanjelickom, ako i katolíckom vydaní Biblie a ktorý tu uverejňujeme v naznačenom poradí. Treba však hneď na úvod povedať, že v obidvoch prípadoch ide o rovnako zlé preklady, z ktorých po prvom prečítaní môže človeku naskočiť aj husia koža:

Preklad podľa ECAV:

– „Veď bláznivý je môj ľud, nepoznáva ma. Sú to pochabí synovia a nie sú rozumní.

Múdri sú na to, aby zle robili, ale dobre činiť nevedia“.

Preklad podľa katolíckeho vydania:

– „Veď môj ľud je prihlúpy, nepoznáva mňa; sú to sprostí synovia, pochopenia nemajú; sú múdri na zločin, a dobre robiť nevedia“.

Znenie podľa Vulgáty:

– „Quia stultus populus meus non cognovit. Filii insipientes sunt et vecordes. Sapientia sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt“.

Návrh nového prekladu:

– Môj ohlúpnutý ľud ma teda neuznal. Deti (jeho) nie sú prívržencami duchovnej múdrosti, a súc bez rozumu – ani svetskej. Talent majú robiť zle, dobre robiť by však ani nevedeli.

Hlavnou chybou obidvoch citovaných prekladov je, že poslúžili dojmú, akoby sa Jeremiášova ostrá kritika týkala celého židovského národa. Ale Jeremiáš to takto iste myslieť nemohol a určite by to v takomto znení nenechal ani prísny korektor Hieronym. Lebo jeho prítomnosť v tomto texte prezrádza práve ním aplikovaný výraz „insipientes“, ktorý sem, a vôbec do textu klasickej Vulgáty so špeciálnym poslaním vniesol práve on, a iste nie ani s takou obľudne pomýlenou sémantikou, ktorú sme už vpredu rázne odvrhli. Z textu obidvoch prekladov totiž vyplýva, ako by sa pojem „stratenosti synov Domu Izraelovho“ rozšíril na celú židovskú pospolitosť, keď nižšieho rangu determinatívny vzťah latinského výroku proroka Jeremiáša: „môj ohlúpnutý ľud ma neuznal“, prekladatelia povýšili na vzťah „predikatívny“: „môj ľud je prihlúpy, môj ľud je bláznivý“!

Lebo neslobodno zabúdať, že „spása ľudstva vzišla zo židovstva“ a fenomén „vyvolenosti izraelského národa nie je ani vo večnosti odňateľný“!

*Valentín Beniak:
Slovenský igríc
sa búri aj žalosti
(ed. Július Pašteka),
Bratislava, Hlbiny, 2017*

„Spí, starý básnik, spí, / pokiaľ sa vietor stočí / a sponáhli sa dni / a zostanú noci.“ Tak znie záver jedného z Beniakových igrícových spevov. Beniak je v dnešnom ponímaní „starým“ básnikom a známe sú skôr názvy jeho početných knižných diel než konkrétne básne či verše. Nový knižný výber jeho igrícových spevov tvorí priateľnú kompozíciu umeleckých a

Slovenský igríc...

ideových kvalít tohto bezpochyby veľkého pevca, a to v priateľnom poetickom šate.

Valentín Beniak vstúpil do literatúry koncom 20. rokov minulého storočia zbierkou *Tiahnime ďalej*, oblaky (1928). Je až kuriózne, že takáto moderná zbierka lyriky vyšla vtedy v Topoľčanoch nákladom autora. Modernej poézii ukotvenej v domácom prostredí českého poetizmu sa prihlásil nasledujúcimi zbierkami: *Kráľovská reťaz* (1933), *Lunapark* (1936) a *Poštový holub* (1936). Vydanie týchto zbierok tiež vystihuje Beniakove univerzálne literárne aktivity a potvrdzuje, že nikdy nepatril ku konkrétnej literárnej skupine. Tie boli často charakteristické aj svojou politickou a náboženskou orientáciou. Prvá menovaná zbierka vyšla v trnavskej edícii *Prameň*. Tu publikovali svoje diela tzv. postupisti. *Lunapark* zasa vyšiel v Matici slovenskej, s ktorou bol Beniak edične spriaznený najmä počas Slovenského štátu. *Poštového holuba* uviedol Ján Smrek vo svojej *EMS-e* (Edícia mladých slovenských autorov).

Beniakove igrícové spevy kontrastujú s rozsiahlymi pásmovými skladbami *Žofia* (1941) a *Popolec* (1942) a rovnako „protirečia“ panegyrickým zbierkam *Vigília* (1939) a *Druhá vigília* (1942), ktoré sú prinajmenšom kvôli rozsahu čitateľsky málo dostupné. Preto Beniakove igrícové spevy editor Július Pašteka charakterizoval ako „vrchol Beniakovej tvorby, jednak ľudskou problematikou, jednak umeleckou virtuozitou.“ Autor svojho *Igrica* publikoval v pohnutom čase, v septembri 1944 v rámci Komornej knižnice Smrekovho Elánu, a to v bibliofilskej úprave s ilustráciami Vincenta Hložníka ako nádherné knižné dielo.

Kým *Žofia* a *Popolec* nadväzujú na modernú európsku, najmä francúzske lyriku, *Igríc* otvára širšie, no predovšetkým staršie európske súvislosti a vracia sa do čias truvérov, minezengrov a slávnych talianskych trubadúrov, ktorých spevy sú nám známe najmä vďaka prekladom Viliama Turčányho.

Beniak pod Bratislavským hradom spieva piesne svojej Márii. Jeho spevy však publikovaním

Igrica roku 1944 neutíchl. Stali sa motívom, ku ktorému sa básnik systematicky vracal hneď po vojne, keď už roku 1946 uverejnil pokračovanie svojich igrícových spevov v časopise *Verbum* a rovnako v 60. rokoch časopisecky a neskôr i knižne. Dodajme, že stredovekým spevom refrénového charakteru zostal Beniak oddaný i neskôr a posmrtné vyšli jeho Abrahámske rondely skomponované počas priateľskej návštevy u kňaza Svetoslava Veigla v Abraháme. V čase druhej svetovej vojny bola zrejme pevnosť a viazanosť igrícových spevov Beniakovi istotou a protipólom voči

celkovej nestabilite. Veď aj rozvoľnený Rudolf Dilong písal počas vojny „pevné“ sonety. Rovnako Ján Kostra vydal emblematickú skladbu *Ave Eva* (1943). Harmonizujúci (až mecha-nický) tón Beniakových strof znie však neveselými náladami počas celého obdobia jeho igrícového spievania. Spočiatku sú to bóle spôsobené vojnou. V kantike *Labutia* pieseň sa odzrkadľuje bombardovanie Bratislavy, vo *Vyvolávaní Márie* zasa povstanie. Neskôr je to spútanie igrica počas mimoriadne neslobodných 50. rokov.

Ako posledný spev Pašteka zaradil *Zámku* s refrénom: „Ja nie, ja na Martinskom cintoríne / som včera svoju ženu pochoval.“ Báseň pojednáva o Beniakovej manželke *Šarlote*. V speve *Igríc* si volá smrť sa autor zamýšľa i nad vlastnou smrťou: „Spočítaj hriechy moje / a ber ma ako blesk,“ opakuje v závere každej strofy. Staví sa k svojmu odchodu odhodlane.

Beniak sa nad smrťou najmä v pokročilom veku zamýšľal vo svojich veršoch pomerne často, no nie vždy bol jeho postoj rovnaký: „Poddám sa, pravda, poddám, / no ešte, ešte nie; / k tým nesmrteľným chodbám / maličky ešte schod mám / a veľké trápenie,“ v neskoršej básni *Útecha* zo zbierky *Plačúci amor* (1969).

Pašteka básne rozčlenil do troch celkov: I. *Igríc* (pôvodný *Igríc* z roku 1944), II. *Igríc* a *Mária* (názov, ktorý Beniak použil v časopise *Verbum*) a III. *Igríc*ov žiaľ (obsahuje iba 2 básne *Protest* a *Zámka*). V úvodnej štúdií si všima poetiku predmetných básní a výstižne interpretuje jednotlivé cykly. Využíva aj autorove vlastné náhľady poskytnuté v rozhovoroch. Ako sme už uviedli, z rozsiahleho Beniakovho básnického diela sú práve igrícové spevy reprezentatívnu ukážku jeho diela. Z formálneho a žánrového hľadiska sú v kontexte slovenskej poézie taktiež vzácne, nehovoriac o Paštekovom záverečnom konštatovaní:

„Z množstva jeho básní z vojnových čias pretrvali tie, kde znel tento opravdivý ľudský hlas, hlas kresťanského humanistu. V oboch igrícových cykloch dozaista najplnšie a najpravdivejšie.“

PETER TOLLAROVIC

Tajomné grafiky

Vysunutá expozícia Múzea Svätého Antona *Tajomné grafiky* zachytávala umelecké aspekty tvorby výtvárov špecializujúcich sa na znázornenie rytín, vedút z osemnásteho storočia. Výstavné podujatie bolo situované v halových priestoroch Dvorany Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na prízemí. Na realizácii výstavného podujatia sa podieľali veľvyslanectvo Brazílskej federatívnej republiky v Bratislave, spoločnosť *Embraco* a Múzeum Svätého Antona vo Svätom Antone. Hlavnú zásluhu na sprístupnení výstavy malo predovšetkým Múzeum Sv. Antona, mimochodom v roku 1985 získalo status národnej kultúrnej pamiatky, ktoré je riadené Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Estetická hodnota diel mala bohatú výpovednú hodnotu, pretože vyjavila typický kolobeh života v priemyselných mestách s bohatými architektonickými zvláštnosťami. Každé mesto vystihovalo nejaký špecifický emblém (napr. hrad, kopec, prístava pod.) Ústredným motívom tvorcov bolo sprístupniť vizuálny obraz miestnej Európy z minulých storočí, ktorých pôdorys zostal dodnes nemenný. Mnohokrát sa v rámci výstavy stretávame so starobylými názvami miest (napr. *Pressburg*). Umelecké diela majú svoj patričný význam zameraný na akvizíciu ich potenciálnych návštevníkov. Vo svojej platforme disponujú bohatou kultúrnou poznávacou funkciou. Umelecké obrazy boli umiestnené na informačných tabuliach, išlo zväčša o kresby achromatických farieb z rôznych kútov Európy. Najvýznamnejšie rytiny boli od vojenského inžiniera, typografa a nemeckého maliara Friedricha Bernharda Wernera, ktorý umelecky vyjavil siluetu nasledovných miest: *Brno* (1732), *Brusel* (1730), *Istanbul* (1735), *Janov* (1731), *Haag* (1729), ale aj *Viedne*, *Bratislavy*, *Innsbrucku* a *Neapolu*. Rytiny sa zhotovujú zvláštnou technológiou robenia skíc rytím na medené dosky a ich následným otáčaním na papier. Sú podpečené plátnom. Na ich propagácii sa spolupodieľal gróf *Mikuláš Koháry* (1721-1769), ktorý ich získal v roku 1792 ako dar pre *Kaštieľ* v Antone. Mimochodom *Koháry-Coburgovský kaštieľ* slúži od roku 1962 až dodnes ako poľovnícke múzeum. Obidva spomínané grófske rody boli úzko späté s *Brazíliou*, následkom čoho ich kľúčoví predstavitelia mali za manželky brazílske princezné. Rytiny prispeli nielen k dekorácii staviteľskej pamiatky, ale aj poukázali na myšlienku významu globalizovaného sveta, ktorou je v prvom rade spájať.

Celkove výstava sprístupnila zaujímavé skvosty, pozoruhodné ornamenty, ktoré dotvárali siluetu jednotlivých miest. Diela si všimli aj panoramatické pohľady do dávnej histórie významných mestských centier, konkrétne išlo o historické objekty v kombinácii s kulisami, ktorých funkciu plnili plávajúce lode. Rytiny ako prostriedky úžitkovej grafiky pripomínali vzácnosť a originalnosť cenných historických a umeleckých diel s bohatým významom.

EMANUEL ORBAN

Už dlho odkrývajú časopisy a iné médiá informácie o významných osobnostiach, medzi nimi aj o saleziánoch, ktorí žili v časoch socializmu. Vinou režimu boli nútení plniť svoje saleziánske poslanie „potichu“, ako civilné osoby alebo vo väzeniach či v emigrácii (napr. don Andrej Šándor – básnickým menom Gorazd Zvonický; don Štefan Sandtner – profesor teológie, slovenskej literatúry a publicista; don Ernest Macák – spisovateľ a napokon provinciál Saleziánov dona Bosca v Bratislave; jeho spolužiak don Štefan Olos – Muzikant boží; don Jozef Strečanský – hudobný skladateľ, don Titus Zeman – prevádzka utečencov za hranice a neskôr mučeník, ktorého blahorečenie sa bude sláviť na konci tohto septembra, no i mnohí ďalší).

Začiatkom septembra, teda ešte pred blahorečením dona Titusa Zemana, si mnohí Slováci pripomenú sté výročie nedožitého narodenia dona Štefana Olosa. Slovenský muzikológ Ladislav Mokry (1932 – 2000) nazval dona Olosa Muzikantom božím, lebo vedel, že tento salezián je obdarený mimoriadnym božím nadaním, že je viac než len organistom a dirigentom, čo o ňom registrovala nezainteresovaná verejnosť.

Don Olos bol výnimočným hudobníkom. Popri hudobnom talente si vytrvalo pestoval aj usilovnosť, pracovitnosť, trpezlivosť pri výchove a vernosťou Pánu Bohu. Plnil úlohy organistu, dirigenta, hudobného pedagóga, skladateľa, upravovateľa i dokumentátora ľudových aj umelých piesní, organizátora kultúrnych a duchovných podujatí, usporiadateľa koncertov, hudobných nahrávok. Bol aj jedným zo zabezpečovateľov tajnej duchovnej služby v časoch socializmu na duchovných obnovách konaných na chate saleziánov v Roháčoch a jedným s organizátorov i riaditeľov formačnej komunity saleziánov v Závodi pri Žiline i v Ružomberku ešte v komunistických podmienkach. Stal sa jedným zo spoluautorom prvého slovenského znotovaného Jednotného katolíckeho spevníka (vydaného r. 1993) a jedným z najvýznamnejších hudobníkov Slovenska v oblasti liturgických spevov, zvlášť v období prechodu z latinských bohoslužieb na slovenské.

ŽIVOT V SKRATKE

Narodil sa na konci prvej svetovej vojny v dedine Gombáš (dnes Hubová) na dolnom Liptove. Miestny pán učiteľ Ján Magúth so svojou sestrou (možno blízkou saleziánkou) podporovali v ňom hudobný talent a poradili mu štúdiá u saleziánov v Šaštíne. Vďaka saleziánom študoval Štefan Olos v Malackách, Ostrave, Turíne, Hronskom Beňadiku a napokon na Slovenskej univerzite v Bratislave, kde ho v apríli 1950 zastihla Barbarská noc. Tá prestrihla tepny všetkého, čo dovtedy robil. Nasledovalo internovanie v Šaštíne a Podolínci, odkiaľ ho po dvadsiatich mesiacoch poslali na nútené práce do Pomocného technického práporu. Keď sa odtiaľ dostal na slobodu, mal takmer tridsaťsedem rokov a nič z toho, na čom staval v mladosti, už neexistovalo. Nesmel účinkovať ani ako rehoľník, ani ako kňaz, ani ako civilný zamestnanec, pre-

tože všade sa ho z ideologických príčin báli vziať do roboty. No predsa začal s nevidanou energiou a úspechmi uskutočňovať saleziánske dielo v celkom iných podmienkach, než sa mu to kedysi čítalo v saleziánskej reholi.

SLÁVNOSŤ STOROČNICE

Teraz jeho rodná obec Hubová pri Ružomberku pripravila na 10. septembra 2017 celodenné slávnosti jeho nedožitého stého narodenia. Okrem spomienkových bohoslužieb, pietnej spomienky na cintoríne a pri pamätnej tabuli uskutočnilo sa v Hubovej aj otvorenie výstavy a kultúrny program s koncertom, na ktorom účinkovala dychová hudba SUPRANKA so spe-

vokom ANDREJ z Ružomberka a zvyškami súboru LIPTOV z Hubovej. Obecný úrad Hubová vydal pri tej príležitosti životopisnú knihu o profesorovi Olosovi pod názvom Muzikant boží don Štefan Olos, SDB. Život, modlitba, spev a hudba. Prinášame z nej niekoľko úryvkov.

VYSVÄTENIE

Rok po druhej svetovej vojne ukončil Štefan Olos svoje teologické štúdiá. Najnižší stupeň kňazského svätenia, teda diakonát, mu bol udeľený z rúk banskobystrického biskupa Andreja Škrábika 10. marca 1946 vo Svätom Beňadiku. O necelé štyri mesiace 29. júna 1946 bol v tom

istom meste vysvätený za kňaza titulárnym biskupom konenským a súčasne pomocným biskupom trnavským Michalom Buzalkom.

Dostať sa do tohto vzdialeného pohronskeho mesta z Gombáša bolo vtedy problematické. Dom, gazdovstvo ani Olosovie deti nebolo možné nechať bez opateru. Na vysviacku cestovala otcova sestra Hana, vydatá Matisová. Mená ďalších sa nezachovali, ale zachovala sa fotografia z momentu po vysviacke. Medzi početnými kňazmi a miništrantmi nastúpenými pred portálom románskej baziliky stoja práve vysvätení novokňazi s biskupom Michalom Buzalkom uprostred nich.

Štefan Olos sa nachádza ako druhý po biskupovej ľavici.

PRÍCHOD DOMOV

Po vysviacke ostal Štefan Olos ešte v Beňadiku. Keď o týždeň pricestoval na Liptov, rodáci ho šli slávnostne vítať na železničnú stanicu do Lubochne. Vtedy sa prvý raz stalo, že nie syn otcovi, ale otec synovi vystupujúcemu z vlaku – už ako kňazovi – úctivo pobozkal ruku. Ktosi to pohotovo odfotoval. Škoda, že sa nedali nasnímať aj pocity otca a syna, no i z fotografie vidno, koľká bázeň ich oboch naplnila, že ich Pán Boh dovedol do takej situácie.

„Radšej zomrieť ako zradit“

Spomienka na dona Štefana Olosa pri príležitosti storočnice

Otec víta syna – novokňaza

PRIMIČNÁ SV. OMŠA

Primície sa konali 7. júla 1946 v Gombáši, keď farnosť slávila sviatok svätého Cyrila a Metoda. Pre veľký počet zhromaždených sa slávnosť odohrávala pod holým nebom vedľa kostola vo farskej záhrade. Boli to tretie primície v histórii Gombáša.

Prvé sa tu slávilí desať rokov predtým – v lete 1936, keď teologické štúdiá zavŕšil o päť rokov od Štefana Olosa starší absolvent teologického seminára v Spišskej Kapitule Jozef Kúttník Šmálov, neskôr profesor slovenčiny a literárny vedec i kultúrny historik. Druhé primície zažil Gombáš v roku 1940, keď tiež na Kapitulé ukončil štúdiá gombášsky rodák Peter Galan. Patril ku Kúttníkovým vrstovníkom, lenže pre chudobu a rodinné ťažkosti nemohol doštudovať zároveň s dávnyim spolužiakom, preto mal vysviacku i primície až o štyri roky. Neskôr sa stal prekladateľom, plodným publicistom a náboženským aktivistom.

Primičné sv. omše všetkých troch gombášskych rodákov koncebroval domáci pán farár Izidor Kaločaj.

Na primíciách Štefana Olosa hrala aj saleziánska dychovka, ktorá pricestovala do Gombáša, aby si uctila svojho dirigenta. Ľudia mali ešte v dobrej pamäti predchádzajúce primície a pozorovali, že s tretím primiciantom prišla akási novota. Bolo zreteľne cítiť, že Štefana Olosa i členov dychovky vychovávali a vzdelávali pedagógovia iného razenia, než boli kňazi klasickej výchovy v starodávnej Kapitulé. Aj Jozef Kúttník Šmálov vedel byť živý, nespútane veselý a vtipný. Ale bol tvrdým, disciplinovaným, v ničom aj útočným intelektuálom. Lenže zo saleziánskeho sveta zavialo do Gombáša čosi nevidane prístupné, srdečné, veselé, ľudovo jednoduché. Zo všetkých sršala radosť a spontánna srdečnosť. Nebolo to spôsobené len letorou olosovskej povahy, žiarilo to aj z hostí, ktorí pricestovali zďaleka. A bolo to nákazlivé.

PRIMIČNÁ HOSTINA

Olosovie rodina patrila k najrozvetvenejším v dedine. Okrem toho mal primiciant už veľa priaznivcov

Jubilejná spomienka na spolupatrónku Európy

Sv. Terézia Benedikta od Kríža, 1881-1942

a chovancov po Slovensku. Preto nielen na bohoslužbe, ale aj na hostine sa zúčastnilo veľa ľudí – oveľa viac, než by sa zместilo do ktorejkoľvek dedinskej budovy. Štefanov otec pripravil vo svojom dvore za kostolom dlhý drevený prístrešok, ktorý sa tiahol od cesty až po humno. V tých časoch sa to dalo urobiť iba so sekerami a pilami v rukách. Ešteže Ján Olos a dedičania boli zručnými tesármi. Okrem prístreška pozbíjali aj stoly a lavice.

Fotoaparáty si prinieslo viacero hostí, ako svedčia rôznorodé fotografie z obradov, aj od slávnostného stola, aj od piecok na ohrievanie jedla, aj od pomocných stolíkov, aj spomedzi obsluhujúcich, aj spomedzi hostí, aj z cintorínového vrška, kde sa hostia hromadne fotografovali. Primicianta s rodičmi umiestnili do prostred prvého radu. Za slávnostným stolom sedel tiež uprostred, po pravici rodičia, po ľavici krstná matka (krstný otec už nežil). Nad hlavu primicianta napísali: „Veselte sa v Pánovi“. Pozadie za stolujúcimi vysadil otec mladými smrečkami.

Na viacerých fotografiách vidno v rukách matky a potom aj detí bieleho barančeka (namiesto torty) ako symbol Krista – Prvého kňaza, a tým aj jeho nasledovníkov, čiže i primicianta. Pravdepodobne ho upiekla a vyzdobila Štefanova sestra Anna. Kým sa vydala, slúžila ako gazdiná v bohatších domácnostiach aj mimo dediny a naučila sa všelijaké kuchárske novoty. Za dlhé roky (vlastne až do smrti) robievala tento symbol na Veľkú noc v značnom počte pre celú rodinu.

Na stoloch však nevidno „trdelníky“, ktorými neskôr Štefan Olos zo žartu (podľa veľkých skalických trdelníkov) nazval malé, ľahké lístkové trubičky plnené cukrovobielkovým snehom. Tie Gombášania v čase jeho primícií ešte nepoznali, ale spomínajú ich preto, že neskôr sa často objavovali na pohosteniach rodiny aj súboru LIPTOV a veľa sa okolo nich žartovalo, keďže profesor Olos im dal také smiešne meno.

Medzi vzácnymi hosťami nechýbali na hostine ani donovi Olosovi saleziáni druhovia, hudobníci a speváci. K záveru novokňaz neodolal, postavil ich do pozoru a na vlastných primíciách si aj zadirigoval. Bol krásny deň, pozhnaný aj výborným počasím.

PÔSOBNIE U SALEZIÁNOV V BRATISLAVE

Po primíciách nastúpil Š. Olos v lete 1946 do saleziánskeho ústavu v Bratislave. Pretože sa už dávno prejavoval ako talentovaný hudobník, chceli ho predstavení využiť ako kvalifikovaného hudobného pedagóga, k čomu bolo treba pedagogický diplom. Externe mu umožnili popri službe v oratóriu pokračovať v štúdiu hudobnej výchovy v kombinácii s matematikou na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Paralelne s donom Olosom študoval vtedy na univerzite aj jeho dovtedajší spolužiak Ernest

Macák (filozofiu a históriu) a ich nedávny pán profesor teológie zo Svätého Beňadika Štefan Sandtner (filozofiu a slovenčinu). Medzi hudobnými pedagógmi vyučovali Štefana Olosa na univerzite takí veľikáni slovenskej hudby ako Eugen Suchoň, Alexander Moyzes, Ján Strelec, Konštantín Hudec, Jozef Kresánek a ďalší. Popri štúdiu na univerzite a činnosti v bratislavskom oratóriu, kde Štefan Olos založil približne štyridsaťčlenný chlapčenský spevokol a viedol dychovú hudbu, zúčastňoval sa i na podujatiach v Šaštíne a v Mariánke.

CEZ LETNÉ PRÁZDNINY

Prázdniny bývali v oratóriu voľnejšie, preto ak mohol, chodieval pomáhať rodičom na Liptov. Kosiť, hrabať, kopať, rúbať nikdy nezabudol. Občas svoje Liptovské prázdniny využil aj na zabezpečenie výletov a vystúpení svojich zverencov z bratislavského oratória. Okolo roku 1949 vystupovali napríklad v Ružomberku. Bývalo ich veľa, čo by znamenalo veľké starosti a náklady na ubytovanie i stravovanie. Preto ich brával do rodnej dediny, kde ich rozdelil po rodinách a zadarmo ubytoval aj stravoval. Určite hrali a spievali aj v Hubovej i keď to asi nebol oficiálny koncert, ale voľnejšie vystúpenia v kostole, na sihoti alebo po dvoroch pod holým nebom, lebo kultúrneho domu v dedine nebolo a školské miestnosti boli malé.

Raz, keď saleziánski chlapci odchádzali, bolo im treba pomôcť s batôžinou. Najbližšia železničná stanica, na ktorej zastavovali bratislavské rýchliky, je kraľovianska, od Hubovej vzdialená okolo sedem kilometrov. Kufrikov a hudobných nástrojov (aj väčších, než boli hudobníci) bolo veľa, preto furman Jozef Jaroš, ktorý mal za manželku sestru Štefanovho Olosovho otca, poskytol svoje kone s vozom. Za pohoniča sa prihlásil bratranec Štefana Olosa Viktor Olos – bohoslovec, ktorý sa o tom vyjadril: „Ani Jarošovie kone, ani rebriani, ani pohonič neviezli nikdy predtým ani potom taký vzácny náklad. Žiadne seno, slama, hnoj či drevo, ale hudobné nástroje a boží muzikanti! Väčšina chlapcov musela za vozom kráčať pešo, iba čo šikovnejší, rýchlo sa ulepili medzi trúby, aby na Horniakoch zažili atraktívnejšiu jazdu, než doma na bratislavskej električke.“ Zato domáci chlapci, ktorí ich vypravádzali, túžili práve po tej električke.

PRED BARBARSKOU NOCOU

V rodičovskom dome v Hubovej sa zachránila pravdepodobne po-sledná fotografia dona Olosa s jeho bratislavskými chlapcami z čias pred Barbarskou nocou. Pochádza z 9. apríla 1950, čo bolo len päť dní pred prepadnutím kláštora. Museli byť už vtedy pod veľkým tlakom štátnych z mocencov, lebo na opaku fotografie je donovou Olosovou rukou napísané heslo Dominika Sáviu: „Radšej zomrieť ako zraďiť.“

MÁRIA RAPOŠOVÁ

Oddávna je peknou kresťanskou tradíciou, že jednotlivé krajiny a štáty majú svojich svätých patrónov; patrónkou Slovenska je Sedembolestná Panna Mária, patrónom Česka sv. Václav, patrónom Nemecka sv. Bonifác, Maďarska sv. Štefan, Írska sv. Patrik, Španielska sv. Jakub, Anglicka sv. Juraj, atď. Keď sa utvárala Európska únia, vynorili sa hlasy, aby aj tento dobrovoľný zväz štátov mal svojho patróna. Ako odpoveď na túto výzvu pápež Pavol VI. v roku 1964 vyhlásil za patróna celej Európy sv. Benedikta. Týmto aktom chcel zdôrazniť, že sv. Benedikt z Nursie a mníška rehoľa benediktínov, ktorej bol zakladateľom, boli po páde Rímskej ríše nielen šíriteľmi kresťanstva v pohanskej Európe, ale aj záchrancovia, tvorcovia a udržiavatelia kultúrneho dedičstva európskeho kontinentu.

Pápež Ján Pavol II. chcel trochu rozšíriť túto myšlienku. Dôvodiac, že Európa je nielen Západ, ale aj Východ, a že musí „dýchať“ oboma polovickami pľúc, pokladal za vhodné vymenovať aj ďalších patrónov Európy spomedzi zástupcov svätých a svätíc. A tak v rokoch 1980-1999 pridal k sv. Benediktovi ďalších piatich patrónov Európy: dvoch sv. bratov, Cyrila a Metoda a tri svätice: sv. Katarínu Sienskú, sv. Brigitu Švédsku a sv. Teréziu Benediktu od Kríža.

Pred niekoľkými týždňami si Cirkev v Európe pripomína 75. výročie hrdinskej smrti tejto výnimočnej a vynikajúcej svätice, besej karmelitánky Terézie Benedikty od Kríža, ktorej pôvodné meno bolo EdithStein a ktorá zahynula v plynovej komore tábora smrti v Oswiecime (Oświęcim, Auschwitz) dňa 9. augusta 1942.

Táto spolupatrónka Európy sa narodila 12. októbra 1881 ako 11. dieťa nábožnej židovskej rodiny vo Wroclawi (v meste, ktoré v tom čase sa nachádzalo na nemeckom území, bolo hlavným mestom Nižného Sliezska a bolo lepšie známe pod menom Breslau). V mladom veku opustila vieru svojich rodičov a viedla život „pokrokovej ateistky“. Študovala filozofiu vo Wroclawi a pokračovala v Göttingen, kde v roku 1916 získala doktorát filozofie. Svoju akademickú kariéru začala ako asistentka profesora E. Husserla na filozofickej fakulte univerzity vo Freiburgu.

Počas letných prázdnin v roku 1921 začala čítať Autobiografiu sv. Terézie z Avily, ktorú táto karmelitánska mystička napísala na výzvu a pod vedením jej spovedníka, pátra Pedralbáňa. Čítanie prebudilo v nej hlboký záujem o katolícku vieru a viedlo k jej konverzii. Dňa 1. januára 1922 prijala katolícky krst a začala uvažovať o vstupe do niektorej rehoľnej kongregácie. Jej duchovný radca ju však prehovoril, že by bolo lepšie, keby si celá záležitosť pokojne premyslela a medzitým našla nejaké iné povolanie. Edita poslúchla a v roku 1923 začala svoju pedagogickú kariéru ako inštruktorka na škole dominikánskych sestier v Speyeri, kde pôsobila až do roku 1931. V roku 1932 zaujala miesto lektorky na Katolíckom inštitúte vedeckej pedagogie v meste Münster. Toto miesto však bola prinútená opustiť, keď nacistické rasové zákony nariadili odstránenie vedcov a pedagógov z vysokých škôl a univerzít.

EdithSteinová už v roku 1933 videla zhubné a tragické následky nacistickej ide-

ológie. Svoje obavy vyjadrila v liste, ktorý poslala Sv. Otcovi a v ktorom žiada Cirkev, aby rázne a jednoznačne odsúdila túto novovekú herézu, ktorá ohrozuje nielen Nemecko ale celý kresťanský svet. V liste vyjadruje nádej a očakávanie, ktoré precítiuje nielen ona, ale celý kultúrny svet, že Kristova cirkev pozdvihne svoj hlas proti tomuto pohanskému zbožňovaniu rasy, ktoré vedie k prenasledovaniu rasovo menejcenných národov a etnických skupín.

Doteraz sa nevie, či tento list sa dostal do rúk sv. Otca, pretože ostal bez odpovede. Je však známe, že v nasledujúcich rokoch Katolícka cirkev niekoľkokrát verejne odsúdila rasistickú ideológiu. Najvýraznejším prejavom toho odsúdenia bola encyklika Pia XI. Ardentecura (Mittbrennender Sorge) z marca 1937, ktorá sa čítala vo všetkých katolíckych kostoloch Nemecka na Kvetnú nedeľu, 21. marca 1937.

V roku 1933 EdithSteinová vstúpila do rádu bosých karmelitánok v kláštore Márie Kráľovnej pokoja v Kolíne nad Rýnom a prijala rehoľné meno Terézia Benedikta od Kríža. Keďže rasistická nevaživosť vzrastala, vedenie rehole rozhodlo premiestniť EdithSteinová a jej sestru Rozáliu (ktorá tiež konvertovala na katolícku vieru a bola členkou III. rádu rehole karmelitánov) do kláštora Sv. Rodiny v meste Echt, v susednom Holandsku. Tu sa sestra Terézia Benedikta venovala štúdiu karmelitánskej spirituality a z tohto obdobia pochádza jej významná práca o karmelitánskom mystikovi sv. Jánovi od Kríža Studieüber Joannes a Cruce: Kreuzeswissenschaft

V septembri 1939 vypukla druhá svetová vojna. Holandská vláda opätovne zdôrazňovala neutralitu svojej krajiny a dúfala, že týmto krokom – podobne ako v rokoch 1914-1918 – sa podarí zachrániť Holandsko pred hrôzami vojny. Nacistické Nemecko však neutralitu nerespektovalo a 10. mája 1940 nemecké ozbrojené sily vtrhli do Holandska, ktoré sa následne stalo okupovanou krajinou pod nemeckou správou.

Sestra Terézia Benedikta inštinktívne predvídala, že vojnu neprežije. V lete 1939 požiadala matku predstavenú, aby jej dovolila „obetovať“ sa Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu ako obeť zmierenia za pravý a spravodlivý mier. Napísala a vlastný testament, v ktorom sa obetuje Bohu „za úmysly najsvätejších Srdca Ježiša Krista, Panny Márie, za úmysly sv. Cirkvi a osobitne za záchranu karmelitánskych kláštorov v Kolíne a v Echte. A dodáva: „Obetujem sa ako uzmiernenie za neveru židovského národa, aby prijal Krista za svojho Pána a aby Kristovo kráľovstvo prišlo v plnej sláve. Obetujem sa aj za spásu Nemecka, za pokoj v celom svete a naposledy za všetkých mojich drahých, živých i zosnulých a za všetko čo mi Pán Boh dal.“

Ako v každej krajine pod nemeckou nadvládou aj Holandsku sa postupne zavádzali kruté opatrenia proti židom a v lete 1942 začali deportácie židov do koncentračných táborov v Nemecku. Keď sa správy o deportáciách dostali na verejnosť, katolícka a protestantská (kalvínska) cirkev sa rozhodli vydať verejné protestné vyhlásenie. Nemecká okupačná správa sa o ich úmysloch dozvedela a žiadala ich, aby to nerobili a že Nemci potom nebudú deportovať pokrstných židov. Holandskí

kalvíni sa rozhodli mlčať, zatiaľ čo katolícki biskupi verejne protestovali pastierskym listom, ktorý sa čítal v katolíckych kostoloch 20. júla 1942.

Toto odvážne gesto rozhnevalo nemeckú okupačnú správu a Reichskommissar (Ríšsky komisár) Holandska Arthur Seyss-Inquart nariadil (26. júla 1942) okamžitú selektívnu deportáciu židov-konvertitov. Selektívnu v tom zmysle, že Nemci ušetrili židov, čo konvertovali na protestantskú vieru, ale deportovali židov-katolíkov. V rámci tohto krutého zásahu bola dňa 2. augusta 1942 deportovaná do zberného tábora v Amersfoorte aj karmelitánka Terézia Benedikta od Kríža a jej sestra Rosa. Odtiaľ boli dňa 7. augusta odvlečené s ďalšími zaistencami do tábora smrti v Oswiecime. Tam zahynula v plynovej komore spolu so svojou sestrou Rozáliou a s desiatkami spolumučníkmi.

Katolícka cirkev si dôstojne uctila jej hrdinstvo. Dňa 1. mája 1987 – počas svojej apoštolskej návštevy Nemecka – pápež Ján Pavol II. v Kolíne nad Rýnom, slávnostne vyhlásil Editu Steinovú/sestru Teréziu Benediktu od Kríža OCD za blahoslavenú. Jej kanonizácia sa konala v Ríme 11 rokov neskôr (11. okt. 1998). V liturgickom kalendári si Cirkev každoročne pripomína jej hrdinskú čnosť 8. augusta.

Tohto roka má spomienka na túto mimoriadnu sväticu zvláštny význam. Nielen preto, že uplynie 75 rokov od jej mučeníckej smrti, ale ešte viac preto, že Európa, ktorej je ona spolupatrónkou, sa nachádza vo veľkej duchovnej kríze a naliehavo potrebuje pomoc zhora. V posledných desaťročiach sa Európa odklonila od svojich kresťanských koreňov a odcudzuje sa drahocennému dedičstvu, ktoré ju urobilo tým, čím je a takou, akou je.

Na túto tragickú skutočnosť poukazuje aj pastiersky list poľských biskupov, vydaný pri príležitosti 75. výročia smrti sv. Terézie Benedikty od Kríža, v ktorom varovne upozorňujú, že „Európa chce zabudnúť na vlastné kresťanské korene a chce žiť ako keby Boha nebolo.“ V liste so smútkom upozorňujú, že Európa sa vedome vzdala uče Európy ducha. Konkrétne poukazujú na nezdravé javy súčasnosti, ako je eutanázia, „právo“ matky zabiť vlastné ešte nenarodené dieťa, spochybňovanie manželstva ako prirodzeného zväzku medzi mužom a ženou, šírenie gender-ideológie a podobných symptómov zhubnej kultúry smrti. „V tejto situácii – pripomínajú všetkým ľuďom dobrej vôle poľskí biskupi – je postava sv. Edity Steinovej jasným znamením odporu. Jej život ukazuje, aký veľký je človek, ktorý odvážne a intelektuálnou poctivosťou hľadá Boha a aký tragický je svet, ktorý Boha odmieta.“

Nuž pripomeňme si aj my jej pamiatku a jej časový odkaz slovami liturgickej modlitby, ktorou sa Cirkev obracia k Bohu v deň jej sviatku:

*Pane a Boh našich otcov,
Ty si priviedol mučenicu
sv. Teréziu Benediktu od Kríža
k poznaniu Tvojho ukrižovaného Syna,
ktorého nasledovala až na smrť;
daj na jej príhovor;
aby celé ľudské pokolenie uznalo
a prijalo Krista ako svojho Spasiteľa
a skrze Neho došlo
k vídeniu Tvojej tváre vo večnosti.*

FRANTIŠEK VNUK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Mnohí sa pýtajú, prečo má akcia s dátumom 29. august 1944 názov Slovenské národné povstanie. Treba povedať, že otázka je na mieste. Píše sa rok 1944. Mladučký štát prednedávnom oslávil svoje piate narodeniny. Najťažšie časy mal za sebou. Tešil sa všeobecnému uznaniu. Veď svoju podporu mu vyslovilo 27 štátov celého sveta, vrátane európskych mocností. Už mal konsolidované bankovníctvo, domáci aj zahraničný obchod, fungovala železničná doprava, budovali sa cesty, napredovala elektrifikácia, rozvíjal sa priemysel. Deti v školách mali všetky učebnice, dejepis už od prvého roka samostatnosti. Zvláštnosťou, oproti okolitým štátom, bolo rozvíjajúce sa pôdohospodárstvo. Takmer úplná potravinová sebestačnosť umožnila, aby občania nemuseli na potraviny používať lístkový systém. Nemali sice neobmedzenú možnosť nakupovania niektorých komodít, ale pre vlastnú potrebu mali dostatok. Cudzinci, aj z diplomatických služieb tento stav obdivovali. Veď druhá svetová vojna sice spela ku koncu, ale ešte trvala a všestranne vyčerpala oveľa väčšie štáty.

Nemecko prehrávalo. Bolševická Červená armáda hnala Wehrmacht späť. Nemecko opúšťali dobrovoľníci, aj vynútení spojenci. Obyvatelia Slovenska však žili pomerne pokojne, takmer v mierových pomeroch. Iba jedna vec ich znepokojovala. Do hôr sa sťahovali rôzne skrachované existencie. Asociáli, zloději, výtržníci, dezertéri. Tí si svoje každodenné potreby obstarávali na miestnych obyvateľoch, neraz aj násilím. Ba pribudol ešte jeden element - špecialisti na boj v tyle nepriateľa. Prichádzal predvoj Červenej armády, organizovaný tajnou službou OGPU (potom NKVD). Tak sa sem dostávali budúci velitelia akože „domáceho odboja“. Prebudili sa aj doteraz tichí uctievači bývalého štátneho útvaru čechoslovakisti. Ruka Beneša organizovala už v Prahe overené utrpenie - Heydrichiádu. Aj na Slovensku potreboval vyvolať dojem nespokojnosti, aby mohol vrátiť koleso dejín do čias svojej samovlády. Svoj úmysel, napriek nesúlhlasu Angličanov, si zabezpečil zmluvou so Stalinom. Nápomocní mu boli komunisti aj čechoslovakisti. Tí spočiatku v utajení, neskôr už otvorene pracovali proti mladému štátu. Prvú túžili po sovietskych, druhú chceli vzkriesiť Československo. Na tajnom stretnutí v decembri roku 1943 sa šesť ľudí dohodlo, vyhlásili sa za predstaviteľov slovenského národa a založili pochybný orgán, vlastnú „Slovenskú národnú radu“.

Aj medzi dôstojníkmi sa šírila rakovina zrady. Ako metastázy zakladali v útvaroch konšpiračné bunky, hľadali sympatizantov a pripravovali vojenský puč. Nastal čas prevracania kabátov. Zradcovia prisahy vernosti Slovenskému štátu sa dohodli. Centrum odporu našli v Banskej Bystrici. Konšpirovali, pripravovali, chystali, kradli, vraždili. Partizáni hľadali osobný prospech, najmä beztrietnosť, vysokých ofíciov tlačil strach, lebo mnohí boli na protibolševickom fronte vo veliteľských funkciách a ich vtedajší nepriateľ Červená armáda sa blížila. To bol aj príbeh podplukovníka Jána Goliana. Aby sa poistil, prijal z rúk Beneša poverenie pripraviť puč v armáde. Spojil sa so samozvanou SNR a založili „Vojenské ústredie SNR“.

Atmosféra hustla. Na Slovensko sa stále vo väčšom počte presúvali nekalé živly z okolitých štátov, z protektorátu, bývalého Poľska, Ukrajiny aj z Maďarska. Úmerne tomu narastala aj kriminalita. Pribúdalo krádeží, násilia, aj vrážd civilného obyvateľstva. Bratislavu aj iné mestá začalo bombardovať americké letectvo. V noci z 25. na 26. júla pristál na našom území dôstojník ukrajinského frontu P. A. Veličko aj 11 jeho druhov. Začali organizovať bolševické partizánske skupiny. V auguste prikvitlo na Slovensko ďalších takmer 70 organizátorov zo So-

vietskeho zväzu medzi nimi aj A. S. Jegerov. Partizáni ničili železnice, mosty, prepadali vlaky, žandárske stanice, na muške boli aj obyvatelia nemeckej národnosti. Partizáni rabovali. Podplukovník Golian sa spojil s veliteľom partizánov Veličkom a dohodli sa na koordinovaní diverzných akcií. Ešte viac narastala trestná a protištátna činnosť. Veličko, veliteľ ústredia SNR Golian a vedúci ÚV KSS Husák vyhlásili na území Slovenska „Československú republiku“. Obsadili Martin, Ružomberok, Brezno. Sovieti zo svojho územia privádzali posily. Vraždy a terorizovanie obyvateľov narastalo. Za pripomenutie stojí zavraždenie poslanca Slameňa 27. augusta aj akcia Velička, ktorý v spolupráci s npr. Kuchtom pod zámenkou poškodenia železničnej trate za-

celej svojej krátkej existencie nebol uskutočnený ani jeden trest smrti, nedokázal plniť dohodu. Veliteľ východoslovenských divízií odletel s celou skupinou lietadiel (38) slovenskej armády na Ukrajinu. Na nátlak z nemeckej strany Tisova vláda prijala „pomoc“. Nemecká armáda obsadila Slovensko a sama sa pustila do boja proti partizánom. Až teraz začala vojna na Slovensku so všetkými dôsledkami. Nemci prevzali moc nad štátom, demobilizovali slovenskú armádu, vojakov transportovali na nútené práce do Nemecka, obnovili transporty Židov. Velenie československého vojska žiadalo Londýn o bombardovanie slovenských miest. Koordinácia akcií medzi partizánmi a československou armádou viazla aj naďalej. Podplukovníka Goliana nahradil čistokrvný Čechoslovák, jediný generál

v lesoch. Nasledujúci deň prevzal velenie nad celým územím Československa ruský dôstojník A. N. Asmlov.

Nemecké vojská obsadili Banskú Bystricu. To bol aj oficiálny koniec povstania. Nie však koniec utrpenia. Nemeckú armádu čoskoro vytlačila Červená armáda. Čo nezničili Nemci, to dokončili Sovieti. Ešte žijúci pamätníci, ktorí vedia, na rozdiel od povojnovej a mladšej generácie, ktorá históriu pozná iba z dejepisu písaného víťazmi, že po ukončení vojny nastala doba pomsty. Pražská vláda ruka v ruke s čechoslovakistami sa postarala, aby všetky výdobytky získané počas slovenskej samostatnosti padli. Ludové súdy začali vykonávať politické procesy, výsledkom ktorých bolo množstvo trestov smrti, mnohoročné žaláre a nútené práce najmä predstaviteľov Slovenskej repu-

Slovenskú republiku rozvrátili a obnovená Československá republika sa stala na mnoho rokov absolútnym vazalom Sovietskej sféry vplyvu. O suverenite štátu nemohlo byť ani reči. Väzba na Sovietsky zväz bola neporovnateľne väčšia a dlhšia, ako väzba na Nemecko (44/6).

Preto moja otázka znie: prečo táto akcia (SNP) má v názve Slovenské, keď vieme že:

- v pozadí bol abdikovaný prezident už neexistujúcej republiky Československej, Edvard Beneš;
- hlavné slovo v organizovaní a riadení partizánov malo sovietske velenie v podobe tajnej organizácie NKVD.
- partizáni prisahali vernosť československej republike (okrem sovietskych);
- slovenská armáda na povstaleckom území prešla pod československú zástavu a československé velenie v osobe gen. Viesta;
- prvá aj druhá mobilizácia bola organizovaná do československej armády;
- cieľom povstania bolo zničenie vlastného štátu Slovákov.

Prečo Slovenské?

stavil rýchlik Bukurešť - Berlín s nemeckou misiou vedenou plk. W. Ottom. Boli v nej dôstojníci, vojaci aj dve ženy a dve deti. Veliteľ kasárni plk. Perko im ponúkol nocľah. Ráno, pri odchode na stanicu ich na nádvorí kasárni prepadli. Desiat vojakov a jedna žena zahynuli na mieste, ďalších vojakov sice v nemocnici ošetrili, ale následne ich partizáni zajali a zastrelili. Jedna žena a deti sa zachránili. Dodnes si slávnostne pripomíname 28. august ako Výročie Slovenského národného povstania. Po obsadení Turca Nemci 24 tiel z masového hrobu exhumovali. Z pomsty zastrelili 48 civilov a vypálili niekoľko dedín. Veličko aj Kuchta sa dočkali konca vojny a spokojne dožili.

Hlavný zmysel Ochranej zmluvy medzi Nemeckom a Slovenskou republikou bol pokoj na našom území. Už nebolo v silách vlády Slovenskej republiky vlastnými prostriedkami túto podmienku plniť. Nebola schopná potlačiť sabotáže a násilie. Štát, v ktorom počas

„Slovák“ v bývalej armáde ČSR, generál Rudolf Viest. Priletel z Londýna s poverovacími listinami od Beneša.

Napriek všetkému, povstanie spelo k porážke. Nepomohli ani dve násilné mobilizácie na povstaleckom území, ani teror partizánov proti civilnému obyvateľstvu. Benešov plán masového odporu obyvateľstva zlyhal na Slovensku rovnako ako pred časom v protektoráte. Teraz aj povstalecké velenie žiadalo Londýn o bombardovanie slovenských miest. Predsedníctvo komunistickej „SNR“ vymenovalo za veliteľa časti partizánskych oddielov Čecha, komunistu, Karla Šmídkeho. Dezercia povstaleckých vojakov narastala úmerne s tlakom nemeckej armády. Partizáni bojovali aj proti sebe. Už aj veliteľ povstaleckej armády žiadal velenie Červenej armády, aby bombardovali slovenské mestá. Vraždzili obidve strany aj nemecká armáda aj partizáni. V septembri začala československá armáda aj partizáni ustupovať a 28. októbra ju gen. Viest rozpusť. Zvyšky armády sa ukrývali

bliky, viacej ako 20 tisíc Slovákov bolo bez súdu odvečených do gulagov. Staronová československá vláda znehotnila slovenskú menu, vrátila nepomer do všetkých riadiacich zložiek, vrátane ústavného zastúpenia. Teraz, po vojne, zaviedla lístkový potravinový systém. Dokonca porušila základnú dohodu o hraniciach, keď Sovietskemu zväzu dobrovoľne odstúpila územie Podkarpatskej Rusi - samozrejme bez referenda.

Samozvaný prezident Beneš sice opäť vládol mocou diktátora - prostredníctvom vlastných dekrétov a prísluhovačov, ale dlho sa z víťazstva netešil. Abdikoval druhýkrát 25. februára 1948. Mimochodom, aj tento dátum sme dlho oslavovali. Moc odovzdal komunistom, čím splnil svoj vojnový sľub Stalinovi. Komunisti v diele skazy pokračovali. Znásilničili priemysel, hrubým násilím zaviedli kolektívizáciu v poľnohospodárstve, súdili a zatvárali politických vodcov povstania aj bývalých partizánov. Samostatnú

Poznámky:
Mobilizácia.

Veliteľstvo československej armády na Slovensku nariadilo podľa § 23 br. zákona mobilizáciu čl. brannej moci na Slovensku. „Do činnnej vojenskej služby sa povolávajú všetci dôstojníci, rotmajstri a mužstvo v zálohe, ktorí majú tohto roku 35 rokov a všetci mladší. Nastúpiť treba 6 hodín po vyhlásení“.

Prísaha partizána.

Prisahám na všetko, čo mi je sväté, že v boji za oslobodenie Československej republiky nebudem ľutovať ani svojich síl, ani svojho života. V tomto boji neustanem, kým posledný cudzí votrelec nebude vyhnaný z našej pôdy, kým Československá republika, štát troch rovnoprávných slovanských národov - Čechov, Slovákov a Karpatských Ukrajincov - nebude späť slobodná. Mojmým heslom bude: Smrť okupantom - slobodu národom Československa. (krátené)

RENÉ PAVLÍK
člen občianskeho združenia Rastie

Exhumácia obetí partizánov v Sklenom